

Міністерство освіти і науки України
Український католицький університет
Факультет суспільних наук

Кафедра соціології

Дипломна робота на тему:
“Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у сучасній Україні”

Виконала студентка 4 курсу
Бакалаврату за спеціальністю
“Соціологія”, групи – ССО-17Б
Білавка Христина Ростиславівна

Наукова керівниця:
старший викладач кафедри соціології,
кандидат соціологічних наук
Ващинська І.І.

Львів 2021

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні.....	7
1.1 Теоретична інтерпретація понять “соціальна інтегрованість”, “люди з інвалідністю”, “соціальна інтегрованість людей з інвалідністю” у соціогуманітарних науках	7
1.2. Порівняльний аналіз вітчизняних та зарубіжних емпіричних досліджень щодо проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю	16
Висновки до Розділу 1	25
Розділ 2. Методологічне обґрунтування авторського дослідження	28
2.1. Робочі гіпотези дослідження та операціональна схема параметрів соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні	28
2.2. Методи збору інформації	30
2.3. Методи аналізу даних	31
Висновки до Розділу 2	33
Розділ 3. Проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю у м. Львові.....	34
3.1. Рейтинг оцінок людей з інвалідністю параметрів доступності до різних сфер соціального життя	34
3.2. Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у контекстах соціального і медичного забезпечення та безперешкодної доступності міського простору	36

3.3. Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у контексті здобуття освіти та працевлаштування... .. 44

Висновки до Розділу 3 47

Висновки 49

Список джерел та наукової літератури

Додатки

Вступ

Актуальність теми: У будь якій країні світу, навіть у найвіддаленішому куточку нашої землі є люди з інвалідністю, які зустрічаються серед усіх верств населення. Причиною інвалідності стають найрізноманітніші фактори, наприклад, такі як: участь у війнах минулого, шалена кількість травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод, аварія на Чорнобильській АЕС, яка залишила неймовірно-довготривалий відбиток на здоров'ї українців, хронічні захворювання (ураження центральної нервової системи, цукровий діабет, тощо) та професійний травматизм. Кількість людей з інвалідністю в Україні постійно зростає. Такий факт зумовлений низьким рівнем життя більшості українців, впливом соціально-економічного розвитку країни на якість життя її громадян, незадовільний стан системи охорони здоров'я та екологія країни, в якій вони народились та проживають. Варто зазначити, що з часів Радянського Союзу політика по відношенню до людей з інвалідністю у більшій мірі була пасивною, а саме це стосувалось медичної, матеріальної та соціальної підтримки, також працевлаштування з забезпеченням відповідних умов. Люди з інвалідністю покладалися на підтримку зі сторони країни, проте держава була непридатною для забезпечення рівних умов для всіх верств населення. Особи з інвалідністю довгий час були позбавлені багатьох соціальних благ, були ізольовані та зазнавали зневаги зі сторони суспільства.

Значний внесок у дослідження проблеми соціальної інтеграції людей з інвалідністю в Україні належать таким українським вченим: Е.Лібановій, А.Капській, І. Зверевій, О.Молчан та іншим. Також, варто згадати про Фонд соціального захисту інвалідів та Департамент у справах інвалідів Міністерства праці та соціальної політики України, діяльність яких безпосередньо спрямована на захист та підтримку людей з особливими потребами в Україні.

Згідно даних Міністерства соціальної політики України станом на січень місяць 2020 року на території України налічується 2,7 млн осіб з інвалідністю. Значна кількість цих людей має потребу в особливих умовах

проживання та комфортного існування, яка б дозволяла почуватися їм повноцінними членами суспільства та дала б змогу на власне матеріальне забезпечення. Реалії нашої країни показують нам протилежне відношення, оскільки зі сторони влади не надходить якісної соціальної (наприклад, відсутність належної інфраструктури) та медичної допомоги (недостатність безкоштовних медикаментів, медичної техніки та обмеженість безкоштовних реабілітаційних послуг, тощо). Важливим аспектом є освіта, саморозвиток та комунікація людей з особливими потребами, проте такі люди в нашій країні досить часто зіштовхуються з бар'єрами (обмеження у фізичному доступі до аудиторій, недостатність дидактичних матеріалів для навчання людей з порушеннями зору тощо) на шляху до отримання освіти. Також, не менш важливою проблемою є житло, в якому проживають люди з обмеженими можливостями, оскільки воно не відповідає нормам, а люди відчувають себе безпорадними і кинутими на призволяще.

З огляду на вищевикладене, актуалізуються проблеми належного соціального захисту та підтримки зі сторони влади маломобільних людей, толерантності у ставленні оточуючих до людей з особливими потребами, проблематика умов проживання та обслуговування. Тому важливо з'ясувати, наскільки люди з інвалідністю є інтегрованими у сучасне українське суспільство у контекстах здобуття освіти, медичного забезпечення, працевлаштування, соціального забезпечення.

Мета дослідження - дослідити параметри соціальної інтегрованості людей з інвалідністю у сучасній Україні.

Завдання:

1. Виконати теоретичну інтерпретацію базових понять: “соціальна інтегрованість”, “люди з інвалідністю”, “соціальна інтегрованість людей з інвалідністю”.

2. Здійснити порівняльну характеристику вітчизняних та закордонних емпіричних досліджень щодо проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю.
3. Запропонувати модель індикаторів соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні.
4. Виявити проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в Україні.

Об'єкт дослідження

За критерієм загальної проблеми: соціальна інтегрованість людей з інвалідністю.

За критерієм носія проблеми: люди з фізичною інвалідністю в Україні.

Предмет дослідження – параметри соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні.

Теоретико-методологічні засади дослідження - для здійснення теоретичної інтерпретації базових понять дослідження я застосовувала загальнонаукові методи синтезу, аналізу та типологізації. У дослідженні застосовано якісні методи збору інформації, а саме - метод напівструктурованого інтерв'ювання face-to-face та телефонного інтерв'ю з увімкненою камерою. Контент аналіз та аналітично – реферативний метод.

Гіпотези:

1. Припускаю, що в сучасному українському суспільстві люди з інвалідністю є соціально незахищеною верствою населення, яка зазнає дискримінації.

2. Припускаю, що майже всі установи та міський простір необладнані для осіб з інвалідністю в Україні, що обмежує можливості їхнього вільного пересування.
3. Припускаю, що люди з інвалідністю відчують труднощі у здобутті освіти в Україні.
4. Припускаю, що люди з інвалідністю зіштовхуються з труднощами у працевлаштуванні в сучасній Україні.
5. Припускаю, що люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом до сфери медичних послуг.

Емпіричною основою роботи є глибинні інтерв'ю, у яких взяло участь 10 осіб з фізичною інвалідністю віком від 20 до 75 років, які є мешканцями міста Львова, серед них було 6 чоловіків та 4 жінки.

Структура роботи: Дипломна робота складається зі: вступу, 3 розділів, висновків, списку джерел та наукової літератури, який налічує 45 позицій, 29 додатків та 49 сторінок основного тексту.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні

1.1. Теоретична інтерпретація понять “соціальна інтегрованість”, “люди з інвалідністю”, “соціальна інтегрованість людей з інвалідністю” у соціогуманітарних науках

Термін “соціальна інтеграція” бере свій початок з кінця 80-х років ХХ ст. Соціальна інтеграція – це процес, який направлений на повноцінне надання людям можливостей та ресурсів, таких як: соціальні, культурні та економічні, аби забезпечити комфортні та якісні умови життя на рівні з іншими. Також держава повинна надавати людям широкий спектр можливостей на реалізацію їхніх основних прав [34]. Важливо розуміти, що основною ціллю соціальної інтеграції є створення “суспільства для всіх”, тобто кожна людина має права та обов’язки та повинна виконувати безперешкодно у суспільстві свою роль [23]. Досить часто у соціології між термінами “соціальна інтеграція” та “соціальна солідарність” проводять паралель. Про це згадує представник класичного функціоналізму – Е. Дюркгейм. Він зазначає, що соціальну інтеграцію можна розглядати як двосторонній процес:

1. Конкретні зобов’язання зі сторони суспільства до членів, які в ньому проживають.
2. Усвідомлення залежності від суспільства, яке відчуває індивід [15].

Тим самим, можна зрозуміти, що соціальна інтеграція виникає як таке собі усвідомлення залежності один від одного – суспільства від індивідів та навпаки, індивідів від суспільства [15]. Проте, терміни “соціальна інтеграція” та “соціальна солідарність” розділені часовими рамками, оскільки перший – це акт прийняття, а другий – акт розуміння проблеми. У педагогіці поняття “соціальна інтеграція” трактується як система акцій та заходів, котрі є між собою взаємопов’язані і спрямовані на зменшення або вирішення проблеми повністю, виникають у сферах соціалізації, реабілітації тощо.

Проблему соціальної інтегрованості людей з інвалідністю можна розглядати в межах різних соціологічних теорій, тому перш за все я б хотіла розшифрувати її з позиції символічного інтеракціонізму. Символічний інтеракціонізм бере свій початок в 20-х рр. ХХ ст. в Чикаго, а основоположником цього підходу слід вважати американського соціолога Дж. Міда. Він вважав, що основою символічного інтеракціонізму послуговувало розуміння того, як суспільство проявляє певну реакцію на інших людей та навколишнє середовище, відштовхуючись від конкретних символів, якими вони нагороджують людей навколо себе. Головний принцип символічного інтеракціонізму полягає в тому, що людина дає оцінку собі, залежачи від оцінок чужих людей, іншими слова це можна пояснити як те, що людина вже не сприймає себе такою, якою вона є насправді, а її думка про власну особистість базується на тому, якою вона старається бути перед людьми, навіть якщо деякі дії не відповідають її власному я [16]. Дж. Мід вважав, що відповідно до людських взаємодій можна утворити суспільство, тоді звідси витікає процес формування людської свідомості. У своїй теорії Дж. Мід активно акцентує свою увагу на понятті жесту, він переконаний, що жест є тою початковою точкою, з якої починається людські взаємодії, спілкування. Слід розуміти, що жест можна трактувати не тільки як фізичну складову, а й як вербальну, тобто слово. Науковець акцентує увагу на символах, адже, на його думку, люди у суспільстві не можуть взаємодіяти без символів, бо вони забезпечують спілкування, одні з найважливіших представлені у мові. Виходячи з вищеперерахованого, однією з основних засад символічного інтеракціонізму є принцип єдності в спілкуванні [16]. З цієї позиції проблему соціальної інтегрованості людей з інвалідністю варто розглядати через комунікацію, адже комунікація в суспільстві є однією з найважливіших складових нашого життя. Питання комунікації між людьми з інвалідністю та людьми без інвалідності стосується дружби, навчання, готовності до допомоги, до утворення сім'ї між такими людьми та інше.

Також у своїй дипломній роботі я б хотіла розглянути проблему соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні ще з позиції теорії соціальної стратифікації, оскільки тема “соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні” досить тісно пов’язана з соціальною нерівністю та дискримінацією. Якщо говорити про поняття “соціальна стратифікація”, то слід розуміти, що воно застосовується для опису конкретної ієрархічної структури соціальної нерівності. Також це поняття, в певній мірі, відображає структури соціальної нерівності як групи за статусом, що присутні у будь-якому суспільстві. Якщо говорити про основу стратифікації суспільства – це, звичайно, соціальна нерівність. Отже, з цього випливає, що теорія соціальної стратифікації дає нам розуміння соціальних нерівностей таких понять, як: соціальний статус, роль, важливість та статус професії, а також в цілому описує соціальну організацію суспільства.

Теорія соціальної стратифікації бере свій початок з 40-х років ХХ ст. та була описана такими вченими-соціологами як М. Вебер, П. Сорокін, Т. Парсонс [14,19]. П. Сорокін вводить термін стратифікації для окреслення соціальної нерівності, який показує, що форми соціальної стратифікації зводяться до трьох основних типів:

- Економічна;
- Професійна;
- Політична стратифікація

Таким чином, я можу провести певну паралель між соціальною інтеграцією людей з інвалідністю в Україні з двома типами, які описував П. Сорокін, а саме: професійною та економічною стратифікацією, скільки в Україні досить сильно відчувається нерівність, або ж дискримінація саме у професійному плані до людей з інвалідністю при працевлаштуванні. Також слід додати, що економічна складова напряму залежить від розвитку країни, адже чим більш розвиненою є країна, тим краще в економічному плані вона може забезпечити особливі потреби своїх громадян.

Оскільки у суспільстві відбувається розшарування на соціально-нерівні між собою верстви, їх прийнято називати стратами. Важливим є те, що страти можуть існувати у будь-якому суспільстві, в якому ми можемо простежити соціальну нерівність. В основі соціальної страти закладено соціальну та природну нерівність. Природна нерівність проявляється різноманітними психологічними та фізіологічними ознаками, натомість соціальна нерівність зумовлена у нерівноправних доступах до соціальних чинників. Наявність страт в колишньому СРСР свідчило про існування в ті часи соціальної нерівності.

Враховуючи мету і завдання мого дослідження, теоретичною рамкою моєї дипломної роботи буде соціокультурний підхід. Він, на мою думку, є найбільш релевантним дослідженню соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні на мікрорівні, оскільки дає змогу досліджувати соціальні взаємодії з урахуванням культурних цінностей. Невід'ємною частиною сучасного суспільства та однією з основних рис, на думку багатьох науковців, котрі працюють у соціогуманітарних сферах, є культура. Соціокультурний підхід несе в собі бачення двох взаємопов'язаних складових: культурного та соціального.

Основоположниками соціокультурного підходу вважають П. Сорокіна та М. Вебера. Основою, на думку П.Сорокіна, навколо соціокультурного підходу були три слова: особистість, соціум та культура [43]. Він вважав, що це три окремі поняття, незалежні одне від одного, проте в той самий час вони взаємопов'язані і, пояснюючи одне поняття, не можна обійтись без іншого. Також, варто згадати М. Вебера і те, що в його розумінні людина виступає соціокультурною істотою. Безпосередньо людські дії, що базуються на конкретних цінностях породжують соціум, також М. Вебер відносив сюди людську поведінку, оскільки людина може обдумувати свої дії, а не реагувати на все, включаючи безумовний інстинкт, як це притаманно тваринам. Звідси випливає, що соціум – це не є щось статичне, це – система, яка постійно змінюється відповідно до людської поведінки. Не менш важливою постаттю у

формуванні соціокультурного підходу вважають Т. Парсонса, який, опираючись на доробки М.Вебера, запропонував своє розуміння культури:

1. Культура входить в ряд спадковостей, це те, що нам передається крізь роки;
2. Виходячи з першого твердження, що культура це те, що може перейти в спадок, її все одно потрібно плекати в собі і навколо себе.
3. Культура – це загальноприйняте явище [19].

З цього випливає, що культуру можна вважати певним продуктом, але також вона є чинником людської взаємодії. Соціокультурний підхід трактує соціум як єдине ціле культури та соціальності, виходячи з діяльності людини. Значний внесок у розвиток соціокультурного підходу вклали російські соціологи та філософи Н. Лапін та В. Стьопін, серед українських активно застосовують соціокультурний підхід Н. Черниш, О. Ровенчак [38]. При якісному вивченні суспільства слід застосовувати наступні види соціокультурного підходу:

- Будь-яке суспільство трактується через його культуру;
- Дві обов'язкові складові суспільства – це культурне та соціальне;

Розглядаючи соціокультурний підхід, також варто звернутись до напрацювань у цій сфері Н. Лапіна та В. Стьопіна. На думку В. Стьопіна, головною ідеєю соціокультурного підходу є здатність у підвищенні ролі культури з функцією, яка по відношенню до суспільства може змінюватись [44]. Якщо посилатись на трактування Н. Лапіна, випливає, що соціокультурний підхід несе в собі розуміння соціуму, як єдності соціальності та культури, а ця єдність безпосередньо полягає в діяльності людини. Культура розглядається як взаємопов'язаний процес способу та результату активності індивіда, а соціальність – взаємостосунки між людьми. З урахуванням вищезазначеного можемо зробити висновок, що культурні норми

та цінності зумовлюють соціальні взаємодії, водночас соціальні взаємодії формують культурні норми та цінності [37]. Відповідно теоретичні положення соціокультурного підходу дозволяють з'ясувати, як прийняті в українському суспільстві норми сприйняття та поведінки щодо людей з інвалідністю зумовлюють комунікацію з ними та їхню інтегрованість у цей соціум. Соціокультурний підхід у питанні соціальної інтеграції людей з інвалідністю є неймовірно важливий, тому що наші взаємодії формують культуру, натомість культура зумовлює наші взаємодії. Також варто розуміти, що культурний рівень соціуму – це відображення ставлення до свого ж населення. Чим довше людина проживає в суспільстві, котре несе в собі толерантне відношення до всіх його членів, тим легше людям з особливими потребами оминати різного роду дискримінацію та процес інтегрування відбувається значно швидше та легше.

Що стосується визначення поняття «інвалідності», варто сказати, що при аналізі важливих етапів розвитку людської цивілізації, можна зрозуміти, що поняття зазнає певних змін, воно еволюціонує і з часом переходить з так званої сфери життя одного індивіда у сферу життєдіяльності суспільства. З плином певного часу суспільство починає усвідомлювати, що зачатки «інвалідності» беруть свій початок у самого суспільства [30]. Тобто, можна сказати, що «інвалідність» не є медичною проблемою, а соціальним явищем. Поняття «інвалідності» формувалось впродовж історичного розвитку людства та на території різних країн, тому слід виділити п'ять найпоширеніших станів цього визначення:

1. Філантропічне – розглядає поняття “інвалідності” для людини як “особисту трагедію”. Тобто, людина з інвалідністю є таким собі об’єктом для співчуття, на фоні цього може виникати стрес у її близьких людей.
2. Біомедичне – дане визначення прирівнюється до певної вади чи хвороби людини, яке пов’язане зі станом здоров’я. Виходячи з цього визначення, медичне становище особи напряму відноситься тільки до неї.

3. Соціологічне – окреслює поняття “інвалідності”, як щось інше, непритаманне соціальним нормам, тобто нерівна можливість існування у суспільному житті на рівні з іншими. Соціологічне визначення застосовують не тільки до конкретної особи, але й до певної соціальної сфери відносин, за здатністю виконувати соціальні норми (дискримінація).
4. Економічне – вивчає “інвалідність” за деякою часткою соціальних втрат. Населення з інвалідністю потребує більшого фінансування від влади у зв’язку з особливими потребами, також спостерігається обмежена робоча продуктивність у порівнянні зі здоровими людьми.
5. Соціально-політичне – у цьому визначенні варто сказати, що “інвалідність” – це результат оточення, яке не відповідає перспективі людини. Важливим є те, що “інвалідність” неможливо вивчати ізольовано від фізичного та соціального світу, який, в певній мірі, є низкою обмежень для людей з інвалідністю [19, 27, 40].

Отже, варто наголосити, що перших чотири визначення є схожими, оскільки вони окреслюють проблему “інвалідності”, яка стосується однієї особи, її власної проблеми. Але потрібно розуміти, що економічне, біомедичне, соціологічне та соціально-політичне визначення несуть в собі досить негативні значення, а саме:

- Знецінення можливостей людей з інвалідністю;
- Надмірний клопіт;
- Відсторонення від людей з інвалідністю, соціальна ізоляція та дискримінація;
- Невід’ємна потреба у залученні медичного аспекту у формулюванні потреби і проблеми

Чотири вище перераховані визначення дають нам чітке розуміння того, що наше суспільство не залишає вибору для нормального існування людям з особливими потребами, а згодом піддає дискримінації. Соціально-політичне

визначення докорінно змінює наше уявлення про тлумачення поняття “інвалідності”. Це визначення зумовлює в собі перенесення людини з інвалідністю з власної, обмеженої сфери у сферу соціального оточення, в якому вона себе буде відчувати більш розкутіше та комфортніше. Також, поняття “інвалідність” потрібно розглянути як медичну модель сприйняття. У медичному розумінні “інвалідність” розглядається як конкретна хвороба чи недолік, яка повинна вирішуватись за допомогою медичного втручання. Опираючись на медичну модель, можна зрозуміти, що людина з інвалідністю відіграє роль хворого, життя якої зосереджується лише на сім’ї та медичному персоналі, тому побутує думка, що така людина повинна бути звільнена від більшості буденних обов’язків перед суспільством, тому в цьому питанні виникає певний негативний образ людини з інвалідністю, котрий породжує певну низку бар’єрів у суспільстві до таких людей [27].

Також, невід’ємною частиною моєї дипломної роботи є поняття “соціальної інтегрованості людей з інвалідністю” у соціогуманітарних науках. Розглядаючи низку соціогуманітарних наук, я б хотіла більш детально зосередитись на педагогіці, а саме на соціальній інтеграції дітей з різними формами інвалідності, оскільки діти з інвалідністю становлять досить велику частку серед кількості осіб з особливими потребами. Варто зазначити, що існує два бачення щодо інтеграції людей з інвалідністю:

1. Адаптація людини з інвалідністю до навколишніх умов під час його входу в суспільство.
2. Готовність з боку соціуму до «особливого» нового члена.

Інтегрованість дітей з інвалідністю в соціум варто розглядати на основі трьох, взаємопов’язаних між собою форм:

- Соціальна адаптація – невід’ємний фактор для соціалізації. Соціальна адаптація може проявлятися у різних формах, наприклад: гра, різного роду комунікація, навчання, тощо.

- Педагогічна інтегрованість – залучення дітей з різними формами інвалідності до навчального процесу, котрий є визначений загальноосвітньою програмою у спеціалізованому класі у школі чи у групі в дитсадочку, проте в межах одного навчального закладу.
- Соціальна інтегрованість – дана форма напряму пов’язана та відбувається за допомогою соціальної адаптації. Тобто, перехід від людини до людини соціального досвіду чи процес здобування знань соціальних форм відбувається за участі навчання, виховання та залучення до різних видів діяльності [31,33].

У питанні соціальної інтегрованості “особливих” дітей повинні бути залучені спеціалізовані установи, основна функція котрих повинна полягати у тому, аби дати суспільству розуміння певних проблем, з якими стикнулися на життєвому шляху діти з інвалідністю. Проте існує певний недолік, який ми можемо спостерігати ще з педагогічної інтегрованості, а саме, ізоляція дітей з особливими потребами. Доволі часто можна простежити, що гілка так званої «спеціальної освіти» перетворюється на ізольоване, закрите від зовнішнього світу середовище, котре концентрує увагу дитини лише на її проблемах та вадах, тим самим відбираючи у неї можливість брати участь у реальному житті. Повертаючись до установ для дітей з інвалідністю, варто розуміти, що такі місця повинні бути спрямовані для надання допомоги чи психологічної підтримки, вони можуть бути основним, але не єдиним місцем для їхнього комфортного існування [28].

Підсумовуючи вищесказане, ідея соціальної інтеграції полягає у перетворенні слабко пов’язаних, досить несамостійних індивідів, груп в цілісну соціальну систему. В свою чергу інвалідність – обмеження певних функціональних можливостей особи. Щодо соціальної інтегрованості дітей з інвалідністю – це процес, у якому суспільство вводить дітей з різними формами інвалідності у соціальні системи та структури, тим самим не розділяючи соціум для тих чи інших.

1.2. Порівняльний аналіз вітчизняних та зарубіжних емпіричних досліджень щодо проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю

З терміном «інвалідність», тобто обмеженням різноманітних функціональних можливостей людини, можна зустріти громадян всіх країнах нашої планети. Сьогодні у світі проживає більше мільярда людей з інвалідністю, що становить приблизно 15% від усього населення планети. Люди можуть стати інвалідами через низку факторів: психічні захворювання, фізичні та розумові дефекти стану здоров'я. З кожним роком показники інвалідності у цілому світі стрімко зростають. Станом на 2018-й рік населення України складає 42,22 мільйона людей. На початку 2014-го року на території України проживало близька 2,8 мільйонів людей з інвалідністю, це більше 6% загальної кількості населення країни [41].

Щодня люди з інвалідністю в Україні стикаються з різноманітними проблемами, які невідомі здоровому населенню. Такі проблеми в медичній літературі окреслили бар'єрами. Варто зазначити, що навіть в країнах Європи, де суспільство є більш цивілізованим, люди з інвалідністю все ж таки стикаються з упередженим ставленням до себе зі сторони влади та інших людей. Такі ситуації створюють певні бар'єри для нормального розвитку та життя, обмежують можливості для отримання освіти, медичної допомоги, тощо [39]. Тому я б хотіла більш детально окреслити декілька з них:

- Недостатнє фінансування – попри те, що держава у всіх офіційних заявах та документах вказує, що усі громадяни України отримують рівний захист, досить часто без уваги залишаються ті люди, котрі не можуть захистити себе самостійно. По факту, влада щорічно залишає без життєво необхідних ресурсів людей з інвалідністю та інші найуразливіші категорії громадян. Безробітні, мігранти, бідні та люди з інвалідністю належать до найуразливіших категорій суспільства, тому

саме вони потерпають від ударів політики “економії” та економічної нестабільності країни.

- Нестача спеціальних умов та послуг – частіше за все люди з інвалідністю незабезпечені професійною, фізичною та моральною підтримкою, також стикаються з браком необхідних реабілітаційних та медичних послуг зі сторони влади. Реальні потреби людей з інвалідністю дуже часто ігноруються як владою так і суспільством в цілому. Роботодавці часто нехтують нормами працевлаштування людей з особливими потребами, пояснюючи це «важкою економічною ситуацією» в країні. На сьогоднішній день на шляху до забезпечення рівних можливостей для усіх громадян дуже гостро фігурує проблема дефіциту особливих умов та послуг, які потребують особи з інвалідністю для активного та повноцінного життя у соціумі.
- Комунікація з навколишнім світом – варто розуміти, що сьогодні наше суспільство побудоване таким чином, що прирівнює інформаційну складову до важливості дому та води. Іншими словами, хто не володіє, немає доступу до інформації, не може жити повноцінним життям. В цій ситуації ми можемо досить чітко простежити відношення суспільства та держави до громадян з особливими потребами. Люди з обмеженими можливостями стикаються з певним бар’єрами при отриманні освіти чи саморозвитку. Особи з вадами слуху відчують дискомфорт при відсутності субтитрів чи сурдоперекладу при перегляді телевізійних шоу, політичних передач, фільмів; люди з вадами зору в переважній більшості позбавлені великої кількості джерел інформації через брак відповідних носіїв [35,42].

Далі у своїй роботі я б хотіла розглянути проблему працевлаштування людей з інвалідністю в Україні, адже від цього залежить їх фінансова самостійність та самозабезпечення. Зокрема, 21 березня 1991 року був підписаний закон України №875- XII «Про основи соціальної захищеності осіб

з інвалідністю» [1], який передбачає та гарантує людям з особливими потребами однакові можливості та права на рівні з усіма іншими громадянами та дозвіл праці на підприємствах, у різних організаціях та установах. Проте низка обставин, які існують сьогодні в Україні, гальмують основні положення цього закону. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2017-й рік в Україні налічується 2 062 259 осіб віком від 18 до 60 років, котрі є дорослим працездатним населенням з інвалідністю. З них працевлаштованими є лише 540 187 осіб, відповідно 1 522 072 особи з інвалідністю залишаються безробітними. Якщо розглядати це явище у відсотковому співвідношенні, то працевлаштованими є 26,2%, від всього населення, а непрацевлаштованими – 73,8%, в той час, коли середній показник зайнятості осіб з інвалідністю в ЄС становить – 38% [25]. *(Див. Додаток А).*

Аби пояснити причину такої істотної різниці у кількості працевлаштованих людей з інвалідністю в Україні, слід зосередити увагу на підході до працевлаштування таких людей.

В Україні існує квотна система працевлаштування людей з інвалідністю для роботодавців. Згідно статті 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [1], існують певні умови для підприємств, організацій, фізичних осіб та установ, які використовують найману працю, а саме певну кількість робочих місць для осіб з інвалідністю, яка становить 4% від середньооблікової чисельності штату працівників на рік. Проте передбаченого нормативу роботодавці практично не дотримуються, або він виконується лише формально. У більшості випадків працевлаштування людини з інвалідністю зводиться до фіктивного зберігання її трудової книжки в установі, де б вона мала працювати. Попри те, що через невиконання квот передбачені штрафні санкції, можна прослідкувати динаміку, що сплата штрафів роботодавцями обирається як більш оптимальніший варіант, аніж створення спеціальних умов праці для осіб з особливими потребами [26]. Опираючись на досвід європейських держав при вирішенні проблеми

зайнятості людей з особливими потребами варто розуміти, що санкції не є найкращим стимулом для подолання дискримінації на робочому місці. Слід створювати певний стимул, заохочення та мотивацію до працевлаштування людей з інвалідністю, наприклад, за виконання квоти підприємство може отримати різного роду еквіваленту грошову компенсацію або ж пільги на оподаткування [44].

Якщо розглядати досвід інших держав у соціальній інтеграції людей з інвалідністю, тут слід взяти до уваги досвід Німеччини. Серед країн Європи Німеччина дуже виділяється своїм відношенням до громадян з інвалідністю, адже внаслідок Другої світової війни велика частка населення країни зазнала фізичної шкоди та отримала статус інвалідності. Станом на 2018 рік населення Німеччини складає 82,79 мільйона людей. Федеральне статистичне управління “Destatis” повідомляє, що у 2017 році в країні проживає близько 7,8 мільйона осіб з різними формами інвалідності, тобто це 9,4% від загального населення країни. Близько 56% - люди 65 років і старші, 19% - населення 55-64 років, 12% - особи 45-54 років, 8% - 25-44 років та найменша група віком до 25 років складала 5% [21]. *(Див. Додаток Б).*

Важливим внеском зі сторони влади у життя людей з інвалідністю у Німеччині є те, що влада серйозно ставиться до того, аби забезпечити потреби людей з інвалідністю на рівні зі здоровим населенням. Тут можна навести приклад розвинутої галузі інфраструктури країни, доступ до безперешкодного отримання освіти та будь якої інформації, діти з різним формами інвалідності з раннього дитинства інтегруються в суспільство на рівні з іншими, а також працевлаштовуються.

Розглядаючи проблему працевлаштування людей з особливими потребами, слід зазначити, що показник осіб з інвалідністю в Німеччині є найбільш економічно активним серед країн ЄС. Близько 69% людей з інвалідністю є працевлаштованими. Стрімкий успіх Німеччини у забезпеченні роботою людей з особливими потребами можна пояснити тим,

що участь такої категорії населення у пошуку роботи готують ще з навчання. В більшості університетів країни створені центри по роботі зі студентами з особливими потребами, що в майбутньому дозволяє їм швидше інтегруватись в новий колектив. Також в країні існують реабілітаційні центри, які також допомагають людям з інвалідністю у виборі професії та майбутнім працевлаштуванням. За рахунок цього ринок праці в Німеччині процвітає [36]. Кількість обов'язкових робочих місць, які заповнені людьми з особливими потребами, з кожним роком тільки збільшується. За даними статистичного інтернет-порталу «Statista», можна простежити, що рівень зайнятості людей з інвалідністю з 2011-го по 2017-й роки був у межах між 4,6% та 4,7%. Такий стабільно позитивний розвиток зумовлюється тим, що за останні декілька років у Німеччині побільшало компаній, які на законодавчому рівні зобов'язані наймати на роботу понад 20 працівників з різною формою інвалідності [13]. *(Див. Додаток В).*

Цікавим є досвід Швеції, котра є лідером серед інтеграції людей з інвалідністю. Впродовж останніх 20-ти років Швеція стала взірцем соціального розвитку порівняно з країнами Заходу. За данини останнього перепису 2018 року населення країни становило 10,12 мільйона осіб, з них близько 2-х мільйонів є особами з інвалідністю. На перший погляд ця цифра є доволі великою, але в Швеції прийнято вважати людину з інвалідністю не тільки з певними фізичними вадами, а також ту, що не може знайти свого місця у суспільстві, або ж потребує більшої уваги. На противагу цьому в Україні згідно до ст. 3 Закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [1], «Інвалідність як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров'я України», тому поняття про особу з інвалідністю асоціюється лише з людиною, котра відноситься до відповідної групи інвалідності. Неможливо не згадати про всесвітньо відому компанію Samhall, котра налічує близько 23 тисяч осіб з інвалідністю у штаті своїх працівників. Також країна на достойному рівні забезпечує особливі побутові потреби людей з інвалідністю,

беручи до уваги планування будинків при будівництві, а також надає персональних асистентів для людей з важкими формами інвалідності [32].

Дуже цікавим прикладом для порівняння серед країн світу є Австралія, оскільки Німеччина та Швеція, про які я вже раніше згадувала – це країни Європи, тому досить цікавим було б взяти країну для порівняння з іншого материка. Станом на 2019-й рік (саме тоді здійснювався останній перепис населення) в Австралії проживало 25,25 мільйона осіб, з яких понад 4 мільйони становили люди з інвалідністю, в відсотковому співвідношенні це – 18% від всього населення. У досвіді Австралії мене дуже зацікавило питання проживання людей з інвалідністю. Тут на неймовірно високому рівні розвинутий соціальний захист таких людей. Від форми інвалідності держава визначає наскільки сильним повинен бути соціальний захист, проте в кожному великому місті Австралії є спеціалізовані установи з кваліфікованим медичним персоналом, які забезпечують комфортне проживання таких людей, якщо їхня форма інвалідності не дозволяє їм самостійно проживати вдома. Такі установи проходять щорічні перевірки на наявність всього необхідного, аби персонал міг забезпечувати цілодобовий доступ до медичних та особистих потреб людини. Тим людям, яким форма інвалідності дозволяє повноцінне проживання вдома, проте їм потрібна стороння допомога, держава в праві надати опікуна, який буде приходити декілька разів на тиждень, щоб допомагати з домашнім побутом. У нашій країні таких установ мізерна кількість, або ж це санаторії або реабілітаційні центри, котрі залишились ще з часів СРСР з абсолютно жахливими умовами, в яких людина з особливими потребами не може існувати.

Працевлаштування та економічна забезпеченість є невід’ємною частиною життя кожної людини, проте люди з інвалідністю зіштовхуються з серйозними бар’єрами аби отримати цю можливість. Рівень працездатності в Австралії пропоную розглянути на даних дослідження, що проводилось Australian Institute of Health and Welfare за підтримки уряду Австралії. Опираючись на ці дані можна зрозуміти, що рівень зайнятості людей з

інвалідністю у 2018 році складав 48%, в той час як люди без інвалідності були працевлаштовані на 79%, для такої густонаселеної країни як Австралія це хороший показник. Слід не забувати, що форми інвалідності бувають різні, проте в Австралії 23% чоловіків та 20% жінок з глибокою або важкою інвалідністю є працевлаштовані [12]. Порівнюючи досвід України, людям з важкими формами інвалідності працевлаштуватись практично нереально. За даними економічного співробітництва та розвитку Австралія посідає 21-е місце з 29-ти можливих країн в яких найвищі показники щодо рівня працевдатності людей з інвалідністю [18].

Досить цікаво було б проводити порівняльний аналіз не тільки серед країн з високими економічними показниками та вдосконаленою медичною системою, а із сусідніми державами України, тому я обрала Румунію. Румунія розташована у південно-східній Європі та станом на 2019-й рік налічує 19,41 мільйона мешканців. Однією з основних цілей румунської системи охорони здоров'я є залучення та процес інтегрування осіб з інвалідністю як активних громадян країни. За даними Національного органу у справах людей з інвалідністю станом на 2015-й рік у Румунії налічувалось від загальної частки населення 3,41% людей з інвалідністю [17]. Якщо говорити про рівень працевлаштування таких людей, то він складав лише 14%, що є досить низьким показником. Також як і в Україні, в Румунії існує квотна система для роботодавців, яка складає 4% від середньооблікової чисельності штату працівників на рік, але на противагу Україні, в Румунії існує так звана фіскальна система. Люди з важкою формою інвалідності мають можливість звільнення від податку на прибуток, попри це додатково мають право на накопичення неоподаткованого доходу, окрім цього отримуючи певний пакет пільг по інвалідності. В Україні ж, якщо людина з інвалідністю здатна працювати на двох роботах одразу, вона автоматично змушена відмовитись від державної допомоги.

Згадуючи соціальну інтегрованість дітей з інвалідністю в Україні, я б хотіла порівняти рівень ставлення українського та німецького суспільств до

дітей з особливими потребами. Станом на 2015-й рік в Україні проживає близько 8 009 900 дітей, з яких 167 000 тис. діти з різними формами інвалідності, щорічно їх кількість збільшується на 0,5%. Опираючись на дані дослідження, котре проводилось на замовлення ЮНІСЕФ, можна зрозуміти, що 96% українців розуміють і наголошують на тому, що дітки з особливими потребами заслуговують на підтримку та на рівноправ'я у суспільстві. Нажаль, лише 13% нашого населення готові прийняти таких дітей у коло своїх друзів чи в якості членів сім'ї, цей показник обумовлює рівень соціальної прийнятності українцями дітей з інвалідністю. Такий шалений розрив між показниками говорить про досить низький рівень толерантності, хоча за даними дослідження, можна простежити, що 56% українців переконані у своєму толерантному ставленні до дітей з обмеженими можливостями. Тому можна зробити висновок, що українське суспільство на психологічному та соціальному рівні не готові прийняти проблеми та труднощі, які долають діти з інвалідністю щодня [29]. (Див. Додаток Г).

Порівнюючи не надто позитивне відношення до дітей з особливими потребами в Україні, на противагу цьому відсоток німецького суспільства, котре готове залучати дітей з інвалідністю до спільного часу проведення в колі власної сім'ї є значно вищим – 61%. Це пояснюється тим, що німецьке суспільство є більш обізнаним з побутом та життям «особливих дітей», оскільки протягом останніх 15 років у Німеччині є досить популярна та розвинута гілка інклюзивного навчання в школах та дитсадочках. Таким чином, здорові діти та їх батьки з раннього віку взаємодіють з дітьми з інвалідністю, що в майбутньому значно спрощує їхнє інтегрування у соціум.

Отже, можна простежити, що побутові проблеми та проблеми працевлаштування у порівнянні між Україною, Німеччиною, Швецією, Румунією та Австралією суттєво різняться, оскільки це зумовлено економічною складовою країн, відношенням держави та конкретних установ, котрі за це відповідають. Також варто наголосити, що порівнюючи ставлення до дітей з інвалідністю між Україною та Німеччиною, можна зробити

висновок, що наше суспільство знаходиться на дуже низькому рівні у соціальному сприйнятті та толерантному ставленні до таких дітей. Якщо говорити саме про Румунію, слід сказати, що умови працевлаштування досить подібні з українськими, проте уряд дає більш лояльні умови для того, аби людина з інвалідністю відчувала себе фінансово незалежною та не дискримінованою на робочому місці.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи вищесказане, соціальна інтеграція людей з інвалідністю у моїй дипломній роботі розглядається як двосторонній процес, який окреслює Е. Дюркгейм. Тобто, вона виникає від усвідомлення залежності суспільства від індивідів та навпаки, індивідів від суспільства, тим самим у випадку з соціальною інтеграцією інвалідів у суспільство. У своїй роботі я розглядала процес соціальної інтегрованості людей з інвалідністю з позиції теорії соціальної стратифікації, а саме з напрацювань П. Сорокіна у професійному та економічному типах, оскільки в Україні люди з інвалідністю в більшій мірі відчують нерівність або ж дискримінацію саме у цих двох аспектах. Також додатково я розглядала проблему соціальної інтегрованості людей з інвалідністю з позиції символічного інтеракціонізму Дж. Міда зі сторони комунікації в суспільстві між людьми з інвалідністю та людьми без інвалідності.

Теоретична рамка в моїй роботі базувалась на соціокультурному підході, він, на мою думку, є найбільш релевантним дослідженню соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні на мікрорівні, оскільки дає змогу досліджувати соціальні взаємодії з урахуванням культурних цінностей, спираючись на соціокультурний підхід П. Сорокіна та М. Вебера, також я застосовувала для аналізу роботи російських соціологів та філософів Н. Лапіна і В. Стьопіна, та українських соціологинь Н. Черниш та О. Ровенчак. Культура розглядається як взаємопов'язаний процес способу та результату активності індивіда, а соціальність - взаємостосунки між людьми, тому соціум та культура – це поняття, які взаємопов'язані між собою. Соціокультурний підхід у питанні соціальної інтеграції людей з інвалідністю є неймовірно важливий, тому що наші взаємодії формують культуру, натомість культура зумовлює наші взаємодії. Також варто розуміти, що культурний рівень соціуму – це відображення ставлення до свого ж населення, тому чим вищий

рівень культури суспільства, в якому проживає людина з інвалідністю, тим швидше та легше проходить процес інтегрування.

Розтлумачуючи поняття інвалідності, я опиралась на п'ять найпоширеніших станів:

- Філантропічне;
- Біомедичне;
- Соціологічне;
- Економічне;
- Соціально – політичне

Таким чином, інвалідність – певне обмеження чи стійкий розлад функціональних можливостей особи, що призводить до потреби особливих умов для життя та соціального захисту. Щодо інтегрованості людей з інвалідністю у соціогуманітарних науках, це явище можна розглядати на прикладі педагогіки. Інтеграція дитина в соціум відбувається на основі трьох форм:

1. Соціальна адаптація;
2. Педагогічна інтегрованість;
3. Соціальна інтегрованість

Проте існує один великий та явний недолік у системі інтегрування – ізоляція дітей з особливим потребами.

Порівнюючи проблеми життєдіяльності та працевлаштування людей з інвалідністю в Україні, Швеції, Австралії, Румунії та Німеччині, пригнічує те, що наразі ми на 10 кроків позаду від європейських показників, таке явище зумовлене соціальними складниками нашої держави. Але в Румунії, яка межує з кордонами України і була країною соцтабору, процес інтегрування людей з інвалідністю не надто сильно відрізняється від нашого, про це може свідчити історична територіальність та спорідненість культури та ментальність населення. За часів Радянського Союзу люди з різними формами інвалідності

взагалі були поза увагою держави, на щастя, проходить час і ми змінюємось разом з ним. Слід розуміти, що багато чинників базується на ментальності та мисленні народу, а для кардинальних змін потрібен час та бажання суспільства. Європейські країни досягли успіху у інтеграції людей з інвалідністю, залученням в соціум з раннього дитинства, наприклад, в дитячих садочках з раннього дитинства в звичайних групах поряд з цілком здоровим дітьми перебувають дітки з аутизмом, синдромом Дауна тощо. Таким чином, нівелюється різниця між здоровими та особливими людьми. Щодо дітей, тут варто наголосити, що у порівнянні з Німеччиною, Україна знаходиться на досить невисокому рівні у толерантному відношенні та соціальному сприйнятті дітей з особливими потребами. Варто не забувати, що всі ми проживаємо у суспільстві, в якому зустрічаються певні обмеження та бар'єри щодо людей з інвалідністю, релігійних переконань, соціального стану тощо. Тому потрібно жити згуртованою громадою, в якій кожен громадянин буде відчувати себе невід'ємною частиною суспільства та мати особисті права та обов'язки.

Розділ 2. Методологічне обґрунтування авторського дослідження

2.1. Робочі гіпотези дослідження та операціональна схема параметрів соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні (на прикладі міста Львова)

Гіпотези дослідження:

1. Припускаю, що в сучасному великому українському місті люди з інвалідністю є соціально незахищеною верствою населення, яка зазнає обмежень (у побутовій сфері, у громадсько-політичній сфері тощо).
2. Припускаю, що майже всі установи та міський простір Львова необладнані для осіб з інвалідністю, що обмежує можливості їхнього вільного пересування.
3. Припускаю, що люди з інвалідністю відчують труднощі у здобутті освіти в Україні на загал та у місті Львові зокрема.
4. Припускаю, що люди з інвалідністю зіштовхуються з труднощами у працевлаштуванні в сучасній Україні на загал та у місті Львові зокрема.
5. Припускаю, що люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом до сфери медичних послуг (у контексті отримання безкоштовних ліків, безкоштовної медичної техніки, безкоштовної реабілітації).

Операціональна схема дослідження сконструйована на основі параметрів соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні (*див. Додаток Д*).

Операціоналізація

1. Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю - двосторонній процес, вона виникає від усвідомлення залежності суспільства від індивідів та

навпаки, індивідів від суспільства, тим самим у випадку з соціальною інтеграцією інвалідів у суспільство.

2. Параметри соціальної інтегрованості людей з інвалідністю - індикатори за допомогою яких можна визначити рівень соціальної інтегрованості людей з інвалідністю, які зосереджені навколо таких складових: соціальні параметри, параметри доступності освіти, параметри доступності медицини, параметри доступності фізичного простору міста, параметри громадсько-політичної активності, професійно-економічні параметри, параметри соціальної комунікації.
3. Соціальні параметри - оцінка захищеності, соціального забезпечення та пільгова політика держави щодо людей з інвалідністю в Україні.
4. Параметри доступності освіти - фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг, також форма отримання освіти людьми з інвалідністю та доступність дидактично-інформаційних матеріалів.
5. Параметри доступності медицини - фізична доступність до закладів надання медичних послуг та фінансова доступність до сфери медичних послуг людей з інвалідністю, також доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація).
6. Параметри доступності фізичного простору міста - доступність громадського транспорту та будівель громадського користування для людей з інвалідністю, облаштованість міського простору “розумними світлофорами” та “пішохідними переходами”.
7. Параметри громадсько-політичної активності - участь у політичному та громадському житті країни та міста.
8. Професійно-економічні параметри - соціальні та економічні фактори вибору місця праці, доступність ринку праці для людей з інвалідністю.
9. Параметри соціальної комунікації - оцінка обізнаності людей щодо потреб людей з інвалідністю в сучасній Україні, комунікаційні бар’єри для людей з інвалідністю.

2.2. Методи збору інформації

Інструментарій дослідження: гайд (*Див. Додаток Ж*).

Вибірка: 10 осіб з інвалідністю, котрі є мешканцями України, віком від 20 до 75 років:

- Респондент з порушеннями опорно-рухового апарату - чоловіча стать, 71 рік;
- Респондентка, людина з порушеннями зору – жіноча стать, 45 років;
- Респондентка, особа з порушеннями зору – жіноча стать, 68 років;
- Респондент з порушеннями опорно-рухового апарату – чоловіча стать, 26 років;
- Респондент з порушеннями опорно-рухового апарату – чоловіча стать, 54 роки;
- Респондент з порушеннями опорно- рухового апарату - чоловіча стать, 45 років;
- Респондентка, людина з порушеннями слуху - жіноча стать, 28 років;
- Респондентка, людина з порушеннями слуху - жіноча стать, 65 років;
- Респондент з порушеннями опорно - рухового апарату - чоловіча стать, 66 років.
- Респондент, людина з порушеннями слуху - чоловіча стать, 29 років;

У своїй дипломній роботі я використовувала напівструктурований гайд глибинного інтерв'ю як інструментарій мого дослідження. Загалом, було сформовано 3 основні блоки запитань, також на початку гайду були сформовані питання для вступу над розмовою з респондентом і в кінці два запитання для лаконічного завершення. Перший блок базувався на запитаннях соціального характеру. Запитання були націлені на різні проблеми соціального

характеру, такі як побутова дискримінація, безперешкодний доступ до освіти, вільне пересування міським простором, також чи достатньо місто забезпечене громадським транспортом, котрий пристосований для людей з особливими потребами. Наступний, другий блок запитань був зосереджений на питаннях професійного та економічного характеру. Респонденти відповідали на низку запитань про працевлаштування, наскільки це легко у сучасній Україні чи навпаки доволі проблематичне явище. Також, питання стосувались економічного чинника, а саме фінансової допомоги або ж обширним та достатнім набором пільг зі сторони української держави. Третій блок запитань був доволі коротким, проте вкрай важливим, адже він стосувався проблеми усвідомлення та толерантного відношення до людей з інвалідністю. Респонденти мали змогу відповісти чи поважають їх та їхні потреби інші українці і наскільки населення України обізнане щодо потреб без яких не можуть обійтись люди з інвалідністю. Варто додати, що на основі кожного з блоків здійснювалась верифікація або спростування гіпотез, які були прописані раніше.

При підготовці до вибору респондентів важливим було те, аби залучити осіб з інвалідністю різного віку та статі котрі проживають у Львові. 2 інтерв'ю проводилось face-to-face, а 8 у телефонному режимі з увімкненою камерою, оскільки не всі респонденти погоджувались на метод інтерв'ювання face-to-face через карантинні обмеження пов'язані з захворюванням COVID-19.

2.3. Методи аналізу даних

Для аналізу дослідження у своїй дипломній роботі я застосовувала метод контент аналізу. Перш за все на основі операціональної схеми дослідження було сконструйовано параметри соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні, за допомогою цих параметрів, я створила коди, які прописувала в програмі QDA Miner 4 Lite. Всього в мене вийшло 36 кодів і за допомогою цих кодів та на основі транскриптів інтерв'ю, я робила рейтинг оцінок доступності до головних сфер соціального життя,

співвідношення кількості позитивних оцінок до негативних та співвідношення повного забезпечення до часткового. Окрім цього у своїй роботі я використовувала аналітично-реферативний метод, який допоміг мені проаналізувати, на основі транскриптів проведених інтерв'ю, як люди з інвалідністю почуваються в сучасному українському суспільстві.

Висновки до Розділу 2

Для проведення дослідження було сформовано п'ять робочих гіпотез, які стосувались соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні, доступу до міського транспорту, можливості отримання освіти, працевлаштування, а також доступу до сфер медичних послуг. На основі цих гіпотез було сформовано робочий гайд, за допомогою якого проводилось опитування 10 респондентів, віком від 20 до 75 років, котрі є мешканцями міста Львова і мають різні форми фізичної інвалідності. Метод збору інформації – глибинні інтерв'ю, метод аналізу даних – контент-аналіз з додатковим залученням аналітично-реферативного аналізу.

Розділ 3. Проблеми соціальної інтегрованості людей з інвалідністю у м. Львові

3.1. Рейтинг оцінок людьми з інвалідністю параметрів доступності до різних сфер соціального життя

Передусім, варто зазначити, що у дослідженні, котре я провела в рамках своєї дипломної роботи брали участь українці, які мають різні форми фізичної інвалідності. Троє респондентів вказали, що їхня форма інвалідності є вродженою, а семеро - набутою. П'ятеро респондентів зазначили, що мають декілька особливих потреб, до яких входять щорічні планові обстеження та необхідність у реабілітації у спеціалізованих центрах чи санаторіях. Усі респонденти також вказали, що як люди з особливими потребами, вони почувають себе в українському суспільстві на сьогодні досить некомфортно, оскільки відчувають на собі побутову дискримінацію, часткову байдужість від суспільства та держави.

На основі укладеної мною за результатами емпіричного дослідження таблиці “Рейтинг оцінок доступності до головних сфер соціального життя” (Див. Додаток К) можна побачити, що у дослідженні, котре проводилось в рамках моєї дипломної роботи про незахищеність людей з інвалідністю в Україні було згадано одинадцять разів, що є найбільш рейтингово. Далі, десять разів було згадано негативну оцінку соціального забезпечення людей з інвалідністю в Україні, дев'ять разів було згадано про наявність комунікаційних бар'єрів та всім разів - активність людей з інвалідністю у громадському житті країни та міста. П'ять разів було згадано часткова доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю. Чотири рази респондентами було згадано: часткову фізичну доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг, доступність дидактично-інформаційних матеріалів для навчання людей з інвалідністю, фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг, фінансова недоступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг, часткова доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки,

медтехніка, реабілітація), часткова доступність ринку праці для людей з інвалідністю.

За даними укладеної мною таблиці “Співвідношення кількості позитивних та негативних оцінок людей з інвалідністю параметрів доступності до головних сфер соціального життя ” (*Див. Додаток Л*) ми бачимо, що негативна оцінка має перевагу над позитивною, через те що, респонденти досить часто давали негативну оцінку щодо захищеності людей з інвалідністю, також негативно оцінювали соціальне забезпечення та наявність комунікаційних бар’єрів. Доволі позитивно респонденти оцінили активність людей з інвалідністю у громадському житті країни та міста, доступність дидактично-інформаційних матеріалів для навчання людей з інвалідністю та фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг.

На основі авторської таблиці “ Співвідношення повного та часткового забезпечень доступності до головних сфер соціального життя в оцінках людей з інвалідністю” (*Див. Додаток М*) можна прослідкувати наступне, фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг доступна частково, адже часткова доступність була згадана чотири рази, в той час як повна лише раз. Ситуація з фізичною доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг трішки відрізняється, адже код було згадано більше разів ніж часткової доступності. Люди з інвалідністю все ж таки мають часткову фінансова доступність людей до сфери медичних послуг, аніж повну, те саме стосується часткової доступності до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація). Ситуація з громадським транспортом значно відрізняється, тому що респонденти вказали про часткову доступність громадського транспорту в рази більшу ніж повну. Варто додати, що доступ до будівель громадського користування та ринок праці для людей з інвалідністю доступний лише в певній мірі.

3.2. Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у контекстах соціального і медичного забезпечення та безперешкодної доступності міського простору

Під час проведення мною дослідження було з'ясовано, що люди з інвалідністю відчують себе дискримінованими в українському суспільстві та соціально незахищеними. Відповідаючи на запитання: “Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті”, абсолютно всі респонденти відповіли одноголосно, що так. Якщо говорити про основні фактори, котрі впливають на відчуття соціальної незахищеності та дискримінації у побуті, респонденти віднесли такі фактори:

- Мізерний рівень соціального забезпечення для людей з інвалідністю:” *Те соціальне забезпечення, яке є зараз, абсолютно не покриває, тому що тої частки невеликої фінансової підтримки, тобто пенсії по інвалідності не вистачає, або якщо вибирати, то вистачає або на якусь частину ліків, або на плату комунальних послуг, або на проживання, існування. Дуже мізерна оплата і дуже важко вижити без допомоги, сім'ї чи родини.”* - ж., 45 р, з порушеннями зору.

Ще одна цитата респондента стосовно цього твердження: “ *Ні, його нема. Мені видають пенсію по інвалідності, якої вистачає купити мінімум продуктів на місяць. Якби не сім'я, я б не знаю, що зі мною було, і так зі всіма інвалідності і з такими людьми, бо я з багатьма спілкуюсь.”* – ч., 66 р, з проблемами опорно-рухового апарату.

- Низький рівень обізнаності людей щодо потреб осіб з інвалідністю: “*Думаю, що в нашій державі всі громадяни в першу чергу заціклені на собі, тому підкреслю ще раз важливість виникнення цих громадських*

ініціатив, які ставлять собі за завдання або допомагати інвалідам або інформувати громадян України, суспільство про дані проблеми. Переважна більшість громадян проходять повз не вникаючи в проблему людей, наприклад доступу, ще щось і тільки якась маленька частка може зупинитись, допомогти людині з доступом кудись і то на прохання тільки.” - ч., 54 р, з проблемами опорно-рухового апарату.

Ще одна цитата респондента щодо цього твердження: *“ Ось в мене форма інвалідності пов’язана зі зором і скільки вже було таких ситуацій, коли я їду в автобусі з своєю палкою по якій я орієнтуюсь і на мені вдягнуті сонячні окуляри в деяких людей хватає наглості думати, що я притворююсь, щоб безкоштовно їхати і щоб мені уступали сидяче місце. Ви навіть уявити не можете як це гірко і неприємно.” - ж., 68 р, з порушеннями зору.*

Низький рівень обізнаності людей щодо людей з інвалідністю формувався ще з раннього дитинства, що змушувало людей з інвалідністю відчувати себе “іншими” досить у юному віці: *“ Враховуючи, то що в моїй сім’ї не тільки я маю інвалідність, то мені здається, що так, так ми є ті люди за яких держава має вдвічі більше піклуватись чого на жаль нема, ми часто особливо в дитинстві попадали під величезну кількість насмішок, що дуже ображало.” - ж., 28 р, з порушеннями слуху.*

Значною проблемою, яка впливає на те, як люди з інвалідністю відчують себе в суспільстві, а також яка впливає на відчуття їхньої соціальної незахищеності, є проблема соціального забезпечення. Якщо опиратися на дані Міністерства соціальної політики України, можна побачити, що законом України „ Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” людям з різними формами інвалідності передбачений належний соціальний захист, який включає в себе пенсійне забезпечення, отримання пілг, надання конкретних соціальних послуг, в які входять реабілітаційні поїздки в санаторії,

якщо людина потребує стороннього нагляду чи допомоги забезпечення відповідним персоналом, а також забезпечення різного роду технічних засобів. Проте на практиці, на жаль лише мізерна частина з цих речей виконується: *“Ну постійно вносять якісь зміни, постійно створюються якісь там комітети з питань людей з інвалідністю, постійно говориться про потрібні зміни, починаючи від інфраструктури і закінчуючи пільгами, квотами, виплатами і всім рештою. Я інвалід, де всі ці речі? Ви знаєте, скільки кіл пекла треба пройти, щоб добитись своєї законної мізерної виплати? Що всі люди такі як я мають робити, коли самотужки ми нічого не здатні змінити, а держава говорить, обіцяє, створює комітети і створює видимість доступності всього, що насправді є для таких людей неосяжним? Ні виплат, ні пільг, ні навіть нічого для розвитку інфраструктури не вкладається.”* - ч., 45 р., з порушеннями опорно-рухового апарату.

Можу стверджувати, що враховуючи всі розписані фактори, гіпотеза *“Припускаю, що в сучасному українському суспільстві люди з інвалідністю є соціально незахищеною та вразливою верствою населення, яка зазнає проявів дискримінації в побуті внаслідок низького рівня обізнаності людей щодо її потреб та нестачі соціального забезпечення”* підтвердилась. Факторами, котрі впливають на підтвердження даної гіпотези, є низький рівень розвитку інфраструктури для людей з інвалідністю, мінімальний рівень соціального забезпечення або ж його відсутність, котрий не покриває пільг та виплат та котрий мав би передбачати належний соціальний захист людей з інвалідністю. Значним фактором, який впливає на те, що люди з інвалідністю зазнають проявів дискримінації у побуті є також низький рівень обізнаності людей щодо потреб осіб з інвалідністю.

Опираючись на дослідження, на запитання *«Чи мають особи з інвалідністю можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю»* сім з десяти респондентів відповіли

негативно. В більшій мірі транспорт громадського користування не є належним чином пристосований та обладнаний згідно потреб осіб з інвалідністю. Респонденти віднесли до найчастіший і найбільших проблем, ті, які стосуються транспортної та архітектурної недоступності: “*В цьому аспекті дещо робиться, але думаю, що недостатньо, це перше, друге, що дуже часто це не є обов’язкова норма для персоналу, який наприклад зобов’язаний забезпечити. До прикладу водій автобуса зобов’язаний забезпечити посадку інваліда візочника в автобус, але для цього йому потрібно покинути робоче місце, обійти автобус, натиснути кнопку для того, щоб опустилась певна площадка, але це може зробити тільки водій, він має це робити, але я сумніваюсь, що в умовах завантаженості транспорту такі речі є реальні, так само є проблема з вагонами Укрзалізниці, де взагалі нереально посадити візочника в традиційний вагон.*”, “*дуже часто ті пандуси наприклад для інвалідів візочників робляться просто для того щоб вони були, але користуватися ними є нереально в силу конструктивних особливостей, тобто формально правила виконуються, а реально це є дуже проблематично.*” - ч., 54 р, з проблемами опорно-рухового апарату. Можна побачити по цитаті з відповіді респондента, що свою увагу і проблематичність ситуації він звертає на транспортну мережу. Однак недоступними для людей з інвалідністю залишаються також місця загального користування та вулиці: “*Немає доступу в місті до деяких тротуарів до крамниць до місць суспільного перебування людей. Я маю на увазі, що не кругом є наявність пандусів, які б дозволяли.*” - ч., 71 р, з проблемами опорно-рухового апарату. Деякі респонденти в яких форма інвалідності пов’язана з вадами зору говорили про проблему розумних світлофорів на пішохідних переходах: “*Є потреба в тому, щоб безпечно перейти дорогу, спокійно, не боячись, що на тебе хтось налетить, є потреба зайти в приміщення громадського користування, в магазини і тд. В нашій країні це не забезпечено належним чином для людей з інвалідністю.*”- ж., 45 р, з порушеннями зору. Також, респонденти в яких форма інвалідності була пов’язана зі слухом акцентували увагу на тому, що

міський простір Львова забезпечений спеціальними звуковими світлофорами лише у центральній частині міста або ж на великих перехрестях: *“Буду говорити конкретно за свою проблему... я вже старша жінка і бігати як молодь не можу, в мене інвалідність пов’язана з зором, тому я маю великий страх, коли виходжу з дому на вулицю, коли я не в центральній частині Львова, а в спальних районах, тому що ті райони і вулиці зовсім не підготовлені до таких людей як. Мені завжди страшно перейти вулицю, бо я вічно боюсь, що мене може збити машина.”* - ж., 68 р, з порушеннями зору.

Деякі респонденти вбачають якісь позитивні зміни з роками, але на їхню думку цих змін не є достатньо, аби людина з інвалідністю відчувала себе повністю комфортно у міському просторі: *“ В повній мірі не можуть, навіть в більшій мірі не можуть, але оскільки я живу у Львові я можу бачити, що з кожним роком все більше і більше стає транспорту комунального обладнанням під такі потреби, це більші входи без різких сходинок, тобто щоб люди могли спокійно туди заїжджати. Також, там і для людей з проблемами з зором, тому да, ми поступово рухаємось до цього, але всерівно на сьогоднішній день ... ну недостатньо кількості у нас в місті такого транспорту.”* - ч., 26 р, з проблемами опорно-рухового апарату. Ще одна цитата: *“Для одних людей з інвалідністю недоступне пересування, для візочників, в них свої особливі потреби, я спокійно пересуваюсь, в мене з цим проблем немає.”* – ж., 65 р, з проблемами слуху

.

Враховуючи всі розписані мною фактори, я можу стверджувати, що гіпотеза «Припускаю, що майже всі установи та міський простір необладнані для осіб з інвалідністю в Україні, що впливає на їхні можливості вільного пересування є частково підтвердженою.

Водночас, варто додати, що більшість респондентів схвально відповідали на питання, яке стосувалось активної участі в громадській сфері до прикладу участь у виборах: *“Тут я думаю, якщо конкретизувати саме вибори, я думаю*

це доступно, тому що спостерігаю картину, що раніше це було проблемно, тому що потрібно було з'являтися на виборчу дільницю і писати заява на обслуговування виборчого права для інваліда, зараз вже достатньо зробити дзвінок і волевиявлення буде забезпечено виборця інваліда на дому, хоча останнім часом це питання ще краще вирішилось, оскільки такого звернення є достатньо і воно фіксується, точно не можу сказати в державному виборчому реєстрі і коли відбуваються наступні вибори працівники дільниці вже без звертання виборця інваліда самі знаходять зв'язок з ним і фіксують голосування на дому, тобто ця інформація зберігається і таким чином це питання вирішується добре.” - ч., 54 р, з проблемами опорно-рухового апарату. Також, троє респондентів згадувало про залучення осіб з інвалідністю до громадської діяльності у Верховній Раді України: “Знаю, що в якомусь виборчому етапі кілька років тому був у Верховній Раді навіть депутатом представник ...інвалід з порушенням рухових функцій на інвалідному візку, який відстоював права інвалідів, але на жаль це є поодинокі випадки.” - ж., 45 р, з порушеннями зору. Ще одна цитата: “ Вот Ви задали це питання і мені зразу згадався депутат наш Український Олександр Пабат, який здається через нещасний випадок втратив цілком зір, але зі своєю формою інвалідності вже десь 10 років є народним депутатом, ну то значить, що такий доступ в нас є.” – ж., 68 р, з порушеннями зору. Тому тут досить цікавим є те що, людям з інвалідністю попри ускладнений доступ у міському просторі, все ж таки вдається брати активну участь у громадській сфері нашої країни.

В ході дослідження було з'ясовано, що люди з інвалідністю часто зіштовхуються з ускладненим доступом до сфери медичних послуг, це стосується як і фізичних, так і фінансових аспектів. Найчастіше особи з інвалідністю зіштовхуються з труднощами у доступі до лікарських засобів та послуг, а також безпосередньо труднощі виникають у фізичному доступі до медичних установ. Здебільшого, доступ до якісної медичної допомоги для людей з інвалідністю полягає в фінансових складнощах, тому що держава

виділяє або надто мало фінансування з державного бюджету, котре могло б забезпечити ці всі аспекти. Також, сюди можна віднести реабілітацію в різних санаторіях, яка або взагалі відсутня у нашій державі, або ті реабілітаційні центри, котрі залишились у нас в країні абсолютно не відповідають тим вимогам, які потрібні для людей з особливими потребами. Респонденти наголошують на ускладненому доступі та мізерному фінансуванні: *“Ну фізичний доступ дуже часто ускладнений, тому що не у всіх поліклініках чи навіть аптеках є елементарні пандуси для переміщення особливо людей на візках. Фінансово, також не завжди ми можемо собі дозволити певні обстеження чи певні методики лікування, тому що частина послуг в нашій країні на жаль є платними, а ми цього дозволити собі не можемо, як фізично так і матеріально, тому що держава не дає належної підтримуючої подушки.”* - ж., 45 р, з порушеннями зору. Думка іншого респондента щодо цієї ситуації: *“Я думаю що фінансово так, зіштовхуються, оскільки вони не можуть собі дозволити такі повноцінні сучасні послуги, оскільки це є фінансове навантаження, або навіть не розглядається таке питання. Відносно доступу до закладів охорони здоров'я я думаю, що зараз в якійсь мірі ця ситуація покращилась, тому що можна спостерігати різні моменти наприклад там якісь монтуються кнопки виклику для інвалідів в закладах охорони здоров'я, в аптеках, коли просто працівник може вийти і забезпечити контакт інваліда з необхідною сферою послуг, там чи доступ до товарів медичного призначення, які необхідні інвалідам, але є ліфти тепер сучасніші, які дозволяють це забезпечити, але знову ж таки цього є абсолютно недостатньо, тому що це може робитися тільки в умовах де є можливість це зробити, а дуже багато установ охорони здоров'я, які знаходяться в нас в старій частині міста там фізично немає змоги організувати повноцінний доступ інвалідів до закладу охорони здоров'я, хоча якісь певні кроки робляться. Працюють ліфти, але знову ж таки в центрі міста немає пандусів, або дуже часто ті пандуси наприклад для інвалідів візочників робляться просто для того щоб вони були, але користуватися ними*

є нереально в силу конструктивних особливостей, тобто формально правила виконуються, а реально це є дуже проблематично.” - ч., 54 р, проблеми з порушенням опорно-рухового апарату. Ще одна цитата: “Та досить часто, особливо з такою формою інвалідності як у мене. Наша держава знаходиться в стадії пережитку Радянських методів, установ та сприйняття людей. Беручи до уваги фізичний доступ основною проблемою є те що, більшість лікарень, поліклінік є ще з Радянських часів, відповідно про інфраструктуру хорошу важко щось сказати, не завжди є пандуси, або вони є але сконструйовані не правильно, що користуватись ними небезпечно, також ліфти, не всюди вони є, а якщо є, то в жалюгідному стані. Не можу сказати, що в медичній сфері повний застій, звичайно зміни відбуваються, але для людей з інвалідністю ці зміни, якщо б вони проводились швидше та якісніше дуже б спростили життя. Відносно ряду медичних послуг, труднощі присутні, наприклад якщо мені потрібно здати аналізи вдома, по закону я маю на це право, але в житті я не можу цього зробити, тому що медсестра безкоштовно йти не хоче, або це списують на нехватку робочих кадрів, тому приходиться витягувати гроші з власної кишені.” - ч., 45 р, з порушеннями опорно-рухового апарату.

Можу стверджувати, що враховуючи усі фактори і те, що шість з десяти респондентів ввідповіли негативно, гіпотеза “Припускаю, що люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом до сфери медичних послуг, що стосується відсутності можливостей скористатись послугами реабілітації, абілітації та придбання особливих медикаментів” підтвердилась частково. До факторів, котрі впливають на часткове підтвердження цієї гіпотези належать ускладнений доступ до отримання безкоштовних медичних послуг та медикаментів, а також фінансові труднощі, котрі виникають через нестачу коштів для отримання якісних медичних послуг у самих людей з особливими потребами, котрі часто змушені самотужки оплачувати необхідні для них медикаменти та послуги, оскільки держава виділяє недостатньо

бюджету для соціального захисту людей з інвалідністю, котрий мав би покривати усі потрібні витрати. Додатковим, однак вартим уваги фактором є також те, що ускладнений доступ людей з інвалідністю до можливості належного користування сферою медичних послуг часто спричинений відсутністю фізичного доступу до медичних установ серед людей з обмеженими можливостями, що є проблемою недостатнього рівня інфраструктури та її поступового розвитку для людей з особливими потребами.

3.3. Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у контексті здобуття освіти та працевлаштування

Особи з інвалідністю в Україні зіштовхуються з труднощами в доступі до освіти, внаслідок невідповідного облаштування навчальних закладів згідно потреб людей з інвалідністю. На запитання «Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні», люди давали доволі позитивну оцінку, проте зазначили деякі фактори, які перешкоджають людям з інвалідністю в повноцінному доступі до отримання освіти: *“В принципі освіту отримати можна для людей неповносправних. Але яка та освіта по якості, чи така сама чи інша по набутих знаннях, це вже інше питання. Мені здається, освіта для таких людей все одно відрізняється від освіти решти людей, бо вони от фізично часто не можуть здобути таку ж освіту через недостатньо розроблену ще освітню інфраструктуру для них, от пандусів нема”* - ж., 45 р, з порушеннями зору. Проте існують також додаткові чинники, котрі не дають змоги людям з інвалідністю мати повноцінний доступ до освіти, а саме: *“Мені здається, що освіта доступна, а чинники, які перешкоджають, то можливо суспільство не зовсім готово для взаємного спілкування з інвалідами, самі люди не готові, вони не знають нічого про таких людей як ми і хоч часто хочуть допомогти, але не знаючи як допомогти, роблять ще гірше. Але вони це від незнання роблять і таких випадків дуже багато, а в школах це взагалі дуже часто. І також в деяких навчальних закладах, та не в деяких, а*

в багатьох є ще поганий доступ інвалідам-візочникам.” - ч., 26 р, з порушеннями опорно-рухового апарату.

Враховуючи те, що більшість респондентів досить позитивно відповіли на запитання стосовно отримання освіти, можна вважати, що гіпотеза не підтвердилась, проте залишаються ті фактори на які вказували респонденти, які доступ до освіти роблять ускладненим наприклад, фізичний доступ чи недостатнє забезпечення інформаційними ресурсами.

Що стосується працевлаштування, то ситуація є більш ускладнена. Шестеро з десяти респондентів відповіли, що зіштовхнулись з упередженим ставленням зі сторони роботодавця та проблемою у кількості робочих місць, хоча законом для роботодавців про працевлаштування осіб з інвалідністю передбачена певна квота, але в переважній більшості, вона ігнорується: *“Я знаю, що є дуже багато громадських ініціатив, які спрямовані та скеровані на вирішення саме цього питання, я думаю, що оскільки ці громадські ініціативи присутні, вони частково беруть на себе функцію держави і відповідно можна зробити висновок, що робочих місць для інвалідів є недостатньо, не у всіх сферах вони можуть бути працевлаштовані згідно закону, але знову ж таки з іншого боку держава змушує працедавців працевлаштовувати інвалідів вводячи квоти на працевлаштування інвалідів, наприклад на кожних 12 працюючих повинен бути працевлаштований 1 інвалід, таким чином держава спонукає працедавців дотримуватись соціальних гарантій в цьому напрямку. Відносно працевлаштування в загальному, тут залежить від форми власності, все таки дуже часто, я думаю приватні працедавці ігнорують ті речі будь яким доступним способом і вони фактично уникають цього питання.” - ж., 54 р, з порушеннями опорно-рухового апарату. В нашому суспільстві та країні зростає тенденція, що роботодавцеві легше заплатити відповідний штраф за те, що він не дотримується закону щодо працевлаштування осіб з інвалідністю, ніж створювати спеціальні умови для них, щоб на робочому місці ці люди почували себе комфортно: *“Думаю, що немає достатньої кількості місць для**

людей з інвалідністю. В кожній організації чи в кожній структурі напевно на посаду, яку потрібно швидше вибирають здорову людину, а не людину з інвалідністю. Нащо їм зайві проблеми? Створювати якісь там відповідні умови, переймачись постійно, чи все добре - це все стереотип працедавця, хоч насправді люди з інвалідністю найбільше якраз потребують, щоб їх сприймали як рівних собі, бо ми всі такі є, просто з невеликими відмінностями.” - ч., 54 р, з порушеннями опорно-рухового апарату. Проте, були респонденти, які досить позитивно відповіли на запитання про працевлаштування, наголошуючи на тому, що зі своєю формою інвалідності вони цілком спокійно змогли професійно реалізуватись та відчувати себе фінансово незалежними:” При бажанні завжди можна знайти собі роботу, якщо не за фахом, то за іншим ... в іншій сфері. Я наприклад знайшов змогу працювати при своїй формі інвалідності за фахом, так як я медик, я змінив спеціальність і працював протягом 10 років в медицині.” - ч., 71 р, з порушеннями опорно-рухового апарату.

Можу стверджувати, що враховуючи вище перераховані фактори, гіпотеза “Припускаю, що люди з інвалідністю відчують труднощі в працевлаштуванні, внаслідок упередженого та дискримінаційного ставлення з боку працедавців” частково підтвердилась. До факторів, котрі впливають на часткове підтвердження гіпотези найчастіше належить проблема недостатньої кількості робочих місць, незалежно від вимог чинного закону про працевлаштування людей з особливими потребами та пільг, котрі мали б вирішувати дану проблему, але котрі ігноруються працедавцями. Також важливим фактором є часткова відсутність створення спеціальних умов для людей з інвалідністю на робочому місці, оскільки працедавці не завжди зацікавлені у дотриманні чинних норм законодавства про працевлаштування таких людей та воліють обходити чинні норми, сплачуючи штрафи внаслідок відсутності наявності робочих місць для людей з особливими потребами.

Висновки до Розділу 3

У ході проведення дослідження в рамках моєї дипломної роботи, я провела аналіз отриманих результатів щодо інтегрованості людей з інвалідністю в сучасному українському суспільстві. Опираючись на результати дослідження, можна дійти висновку, що люди з різними формами інвалідності в Україні, безпосередньо у Львові відчувають себе некомфортно внаслідок соціальної незахищеності та дискримінаційного ставлення зі сторони соціуму в якому вони проживають. Якщо говорити про соціальну незахищеність людей з інвалідністю, то можна зрозуміти, що це є кричуща проблема нашого суспільства. На превеликий жаль, рівень соціального забезпечення цієї верстви населення є катастрофічно низьким, оскільки пенсії по інвалідності чи певного набору пільг абсолютно не вистарчає аби покрити ті потреби, які життєво необхідні щодня цим людям. Також, проблемою, яка досить гостро стоїть у нашому суспільстві є вільне та комфортне пересування у міському просторі, адже громадський транспорт дуже не пристосований для того аби людина з опорно-руховими проблемами без перешкод потрапила до салону будь-якого громадського транспорту чи навпаки. Також, проблема полягає в пандусах, або в їхній неправильній будові, що може травмувати людину з інвалідністю, або ж взагалі у їхній відсутності. Декілька разів згадувались безпечні пішохідні переходи для людей з проблемами зору, які присутні тільки у центральній частині міста або прилеглих вулицях, таким чином це не забезпечує повністю безпечне та комфортне пересування містом. На жаль, з такого роду проблемами люди з інвалідністю повинні зіштовхуватись щодня. Проте, позитивним фактором, який зазначили респонденти є можливість отримання освіти. Всі респонденти сказали, що у сучасній Україні доступ до освіти для людей з інвалідністю є досяжним, проте все ж таки залишаються фактори, які на їхню думку держава повинна доопрацювати, а саме фізичний доступ до аудиторії та достатня кількість спеціалізованих інформаційних матеріалів. Якщо говорити про працевлаштування осіб з інвалідністю, варто виокремити, що респонденти

звертали увагу на недостатню кількість робочих місць та в більшій мірі невідповідні умови зі сторони працедавців на робочому місці, проте була і позитивна динаміка, а саме деякі респонденти зазначали, що відповідно до їхньої форми інвалідності вони безперешкодно знайшли роботу, що допомогло їй відчувати себе на рівні зі всіма членами соціуму та покращило їхнє фінансове підґрунтя. При доступі до сфер медичних послуг особи з інвалідністю найчастіше зіштовхуються з фінансовими труднощами, адже вони потребують медичного захисту в рази більше ніж звичайні люди. Медикаменти, які передбачені державою безкоштовно, досить часто їх недостатня кількість, тому людям з інвалідністю аби не чекати в чергах місяцями приходиться тратити кошти з власної кишені, тим самим зменшувати свою і так маленьку інвалідну пенсію і шукати шляхи, як вижити на гроші, що залишилися. Важливим фактором є низький рівень обізнаності людей та держави щодо особливих потреб людей з інвалідністю, адже це культура та соціум в якому ми проживаємо, тому можна дійти висновку, що більшість людей є досить не толерантними по відношенню до людей з інвалідністю, тому аби людина з особливими потребами швидше інтегрувалась в суспільство потрібно підвищувати рівень знань решти населення України щодо потреб цих людей.

Висновки

Соціальна інтегрованість людей з інвалідністю у моїй дипломній роботі розглядається, як процес, котрий виникає від усвідомлення залежності суспільства від індивідів та навпаки, індивідів від суспільства, тим самим у випадку з соціальною інтеграцією інвалідів у суспільство. В контексті цього, я прагнула з'ясувати, чи зазнають особи з інвалідністю дискримінації з боку соціуму. Теорію на яку я опиралась під час написання роботи був соціокультурний підхід, бо на мою думку мою думку, він є найбільш релевантним дослідженню соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні на мікрорівні, оскільки дає змогу досліджувати соціальні взаємодії з урахуванням культурних цінностей, спираючись на соціокультурний підхід П. Сорокіна та М. Вебера, також я застосовувала для аналізу роботи російських соціологів та філософів Н. Лапіна і В. Стьопіна, та українських соціологинь Н. Черниш та О. Ровенчак. Культура розглядається як взаємопов'язаний процес способу та результату активності індивіда, а соціальність - взаємостосунки між людьми, тому соціум та культура – це поняття, які взаємопов'язані між собою. Соціокультурний підхід у питанні соціальної інтеграції людей з інвалідністю є неймовірно важливий, тому що наші взаємодії формують культуру, натомість культура зумовлює наші взаємодії. Також варто розуміти, що культурний рівень соціуму – це відображення ставлення до свого ж населення, тому чим вищий рівень культури суспільства, в якому проживає людина з інвалідністю, тим швидше та легше проходить процес інтегрування.

Важливим аспектом роботи була інтегрованість людей з інвалідністю у соціогуманітарних науках, яку я розглядала на прикладі педагогіки, а саме у порівнянні України з Німеччиною, де чітко можна зрозуміти, що українському суспільству є ще чого вчитись та куди рости у порівнянні з країнами Заходу, в першу чергу, в плані ментальності.

Значна увага була сфокусована на проблемах життєдіяльності та працевлаштування людей з інвалідністю в Україні, Швеції, Австралії, Румунії та Німеччині, звідки випливає, на сьогоднішній день Україна ще не досягла європейських показників успішності, оскільки це зумовлено соціальними та ментальними складниками нашої держави. В цій роботі я зосередилася на дослідженні таких факторів, які формують рівень соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні:

- Соціальний;
- Комунікаційний;
- Професійний;
- Економічний

У ході дослідження я отримала розуміння того, що люди з інвалідністю відчують себе в українському суспільстві некомфортно через соціальну незахищеність та зневажливе відношення зі сторони соціуму. Рівень соціального забезпечення є низьким, що унеможлиблює забезпечити собі комфортне місце роботи, лікуватися, відчувати себе повноцінним членом суспільства, чи навіть просто існувати таким людям тощо.

Відсутність можливостей для вільного та комфортного пересування в міському просторі, включаючи облаштування установ та транспорту згідно потреб осіб з інвалідністю, теж належить до найважливіший проблем цих людей, з котрими вони змушені зіштовхуватись щодня. Доступ до сфери медичних послуг для осіб з інвалідністю також є обмеженим і проявляється найчастіше в фінансових труднощах. Недосконалість державних законів щодо обов'язкового найму на роботу осіб з особливими потребами знижує їхні шанси на працевлаштування, отримання високої заробітної плати та кар'єрного зростання. Проте є позитивні чинники, котрі мені вдалось дослідити, саме в доступі до сфери освіти, респонденти наголошували, що доступ в отриманні освіти значно покращився, людина з інвалідністю практично на рівних умовах з людьми без інвалідності може отримати

хорошу освіту, проте існують фактори над якими владі треба ще попрацювати, це стосується фізичного доступу до аудиторій та належне забезпечення інформаційними ресурсами. Також, позитивним чинником на якому акцентували увагу респонденти був доступ до громадського та політичного життя міста та країни, це свідчить про те, що процес інтегрування людей з інвалідністю в нашій країні відбувається. Україні варто запозичити досвід європейських країн, які демонструють нам, що чим швидше «особлива» дитина контактуватиме зі здоровими дітьми, тим легше вона в подальшому інтегрується в суспільстві.

Отже, низький рівень обізнаності людей та держави щодо особливих потреб людей з інвалідністю є значним чинником, котрий спричиняє проблеми, з якими зіштовхуються ці люди, тому для соціальної інтеграції осіб з інвалідністю та їхнього комфортного перебування в сучасному українському суспільстві потрібно підвищувати рівень знань решти населення України щодо потреб цих людей. Окрім цього, держава на законодавчому рівні повинна закріпити права та пільги цієї верстви населення та фінансово захистити її не тільки на папері, як це відбувається сьогодні. Люди з особливими потребами повинні почувати себе повноцінними та незалежними громадянами нашої держави. В межах моєї теми, на мою думку в майбутньому цілком можна розширити параметри, які я досліджувала, адже в нашому суспільстві питання соціальної інтегрованості тільки набирає обертів, з урахуванням того, що держава змінюється, а з нею ментальність та обізнаність людей.

Список джерел та наукової літератури

Використані джерела

1. Закон України від 21.03.1991 №875-ХІІ «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [Електронний ресурс] //Сайт Верховної Ради України.
2. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з В'ячеславом, 71 рік, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 19 березня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
3. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Владиславом, 26 років, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 2 квітня, face-to-face.
4. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Іриною, 45 років, з порушеннями зору, інтерв'ю проведено 24 березня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
5. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Андрієм, 54 роки, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 29 березня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
6. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Зеновією, 68 років, з порушеннями зору, інтерв'ю проведено 3 квітня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
7. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Олександром, 45 років, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 11 квітня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
8. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Марією, 28 років, з порушеннями слуху, інтерв'ю проведено 20 квітня, face-to-face.
9. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Ольгою, 65 років, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 13 березня у телефонному режимі з увімкненою камерою.
10. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Ігорем, 66 років, з порушеннями опорно-рухового апарату, інтерв'ю проведено 15 квітня у телефонному режимі.

11. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з Максимом , 29 років, з порушеннями слуху, інтерв'ю проведено 18 квітня у телефонному режимі.

Використана наукова література

12. Australian Institute of Health and Welfare: People with disability in Australia 2020.

13. Ein deutsches Online-Portal für Statistik „Statista“. Infografiken „Mehr Menschen mit Behinderung finden Arbeit“, 2019.

14. G. Quinn and T. Degener. “Human Rights and Disability. The current use and future potential of United Nations human rights instruments in the context of disability”, HR/PUB/02/1, United Nations, New York and Geneva, 2002. – p. 297

15. Lockwood D. Social Integration and System integration / D. Lockwood // Exploration in social change / Ed. by G.Z. Zollschan, W. Hirsch. – L., 1964.

16. Kuhn M. H. Major Trends in symbolic interaction theory in (he past twenty-five years // Manis J. G., Meltzer M. Symbolic inter action, Boston, 1973.

17. Ministry of Labour, Family, Social Assistance and Elderly

18. Organisation for Economic Co-operation and Development

19. Parsons T. Essays in Sociological Theory. Revised Edition / T. Parsons. – N.Y-(London): Free Press, Macmillan, 1964.

20. Parsons T. Social system / T. Parsons. – Glencoe: Free Press, 1951.

21. Statistisches Bundesamt „Destatis“. Infografiken „Schwerbehinderte Menschen nach Alter 2017 „, 2018.

22. Американская социологическая мысль. М.: МГУ, 1994. – Раздел “Теории символического интеракционизма”

23. Базиленко А. К. Ми – вони: до питання інтеграції осіб з функціональним обмеженням здоров'я.

24. Бондаренко В.М. Питирим Сорокин и социокультурные тенденции нашего времени. К 110-й годовщине со дня рождения / В.М. Бондаренко // СОЦИС. – 1999. – № 7.
25. Веб-сайт Міністерства соціальної політики України.
26. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав інвалідів у сфері праці : практ. посіб. / уклад. О. В. Бабак, І. В. Гладка, Н. М. Малиновська, В. Й. Скаковська ; за заг. ред. В. М. Дьяченка, М. Л. Авраменка. – К. : “Ун-т Україна”, Всеукр. центр професійної реабілітації інвалідів, 2007. – 156 с.
27. Всемирный доклад по инвалидности. Всемирная организация здравоохранения, 2011г.
28. Гидденс Э. Устроение общества / Энтони Гидденс. – М.: Академический проект, 2005. – 528 с.
29. Дитячий фонд ООН, спеціалізована структура ЮНІСЕФ “Ставлення українського соціуму до дітей з інвалідністю: реалії у цифрах”.
30. Дікова-Фаворська О. М. Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології – Житомир: Полісся, 2009. – 488 с.
31. Ертанова О. Н. Интеграция и инклюзия в аспекте семантики / О. Н. Ертанова // Инклюзивное образование: методология, практика, технологи : материалы международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011, Москва) / редкол. : С. В. Алехина и др. – М. : МГППУ, 2011. – 17-18 с.
32. Зетаз Бергман–Л., Тромел С. Керівний документ: ефективне використання міжнародного моніторингу прав людини та механізмів захисту прав осіб з обмеженими можливостями (Міжнародний Альянс, травень 2010 р.).
33. Иванова І. Б. Проблеми соціально-психологічної адаптації інвалідів // Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. “Інтеграція аномальної людини в сучасній системі соціальних відносин”. – К., 1994. – 32-34 с.

34. Інвалідність та суспільство: навч. посіб. / Л. Байда, О. Красюкова-Енс, В. Азін та ін. ; за заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової-Енс. – К. : Київський університет, 2011. - 188 с.
35. Красномоєць В. А. Інвалідність: відображення соціального явища у теоретичних поняттях в контексті людського розвитку / В. А. Красномоєць // Вісник Прикарпатського університету : зб. наук. пр. – Харків : ХДАДМ (XXII), 2009.- № 7. – с.44-52.
36. Куїнн Г., Деженерер Т. та ін., Права людини та інвалідність: Поточне використання і майбутній потенціал Організації Об'єднаних Націй з прав людини в контексті інвалідності (Організація Об'єднаних Націй, 2002).
37. Лапин Н.И. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры // Социологические исследования. — 2000. — № 7. — С. 3–12
38. Основные понятия и положения социокультурного подхода и специфика их применения в социологии / Н. Черныш, О. Ровенчак // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2006. — № 1. — С. 37–53. — Библиогр.: 23 назв. — рос.
39. Пасіченко С. В. Громадські організації інвалідів як структурний елемент громадського суспільства / С. В. Пасіченко.
40. Пінеда – V. Пояснення Конвенції про права інвалідів (ЮНІСЕФ, 2008).
41. Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь / Мінпраці України, Держ. установа “Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. відносин”. – К., 2008. – 200 с.
42. Соціальний захист населення України : навч. посіб. / авт. кол. : І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль, О. Ф. Новікова та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ; Вид-во “Фенікс”, 2010. – 212 с.
43. Соціокультурні ідентичності та практики / За ред. А.Ручки. — К., 2002.

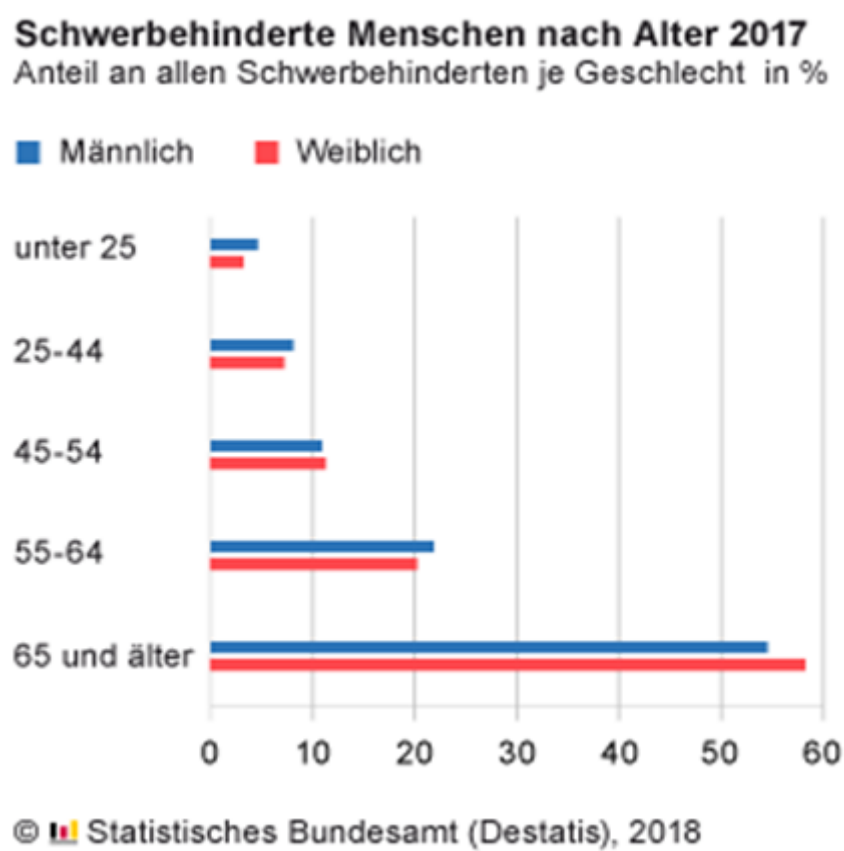
44. Степин В.С. Генезис социогуманитарных наук // Вопросы философии. — 2004. — №3. — С. 41–43.

45. Ярская В. Н. Инклюзия – новый код социального равенства / В. Н. Ярская // Образование для всех: политика и практика инклюзии: сб. науч. ст. и науч.-метод. материалов.- Саратов: Науч. кн., 2008.- 224с.

Додатки

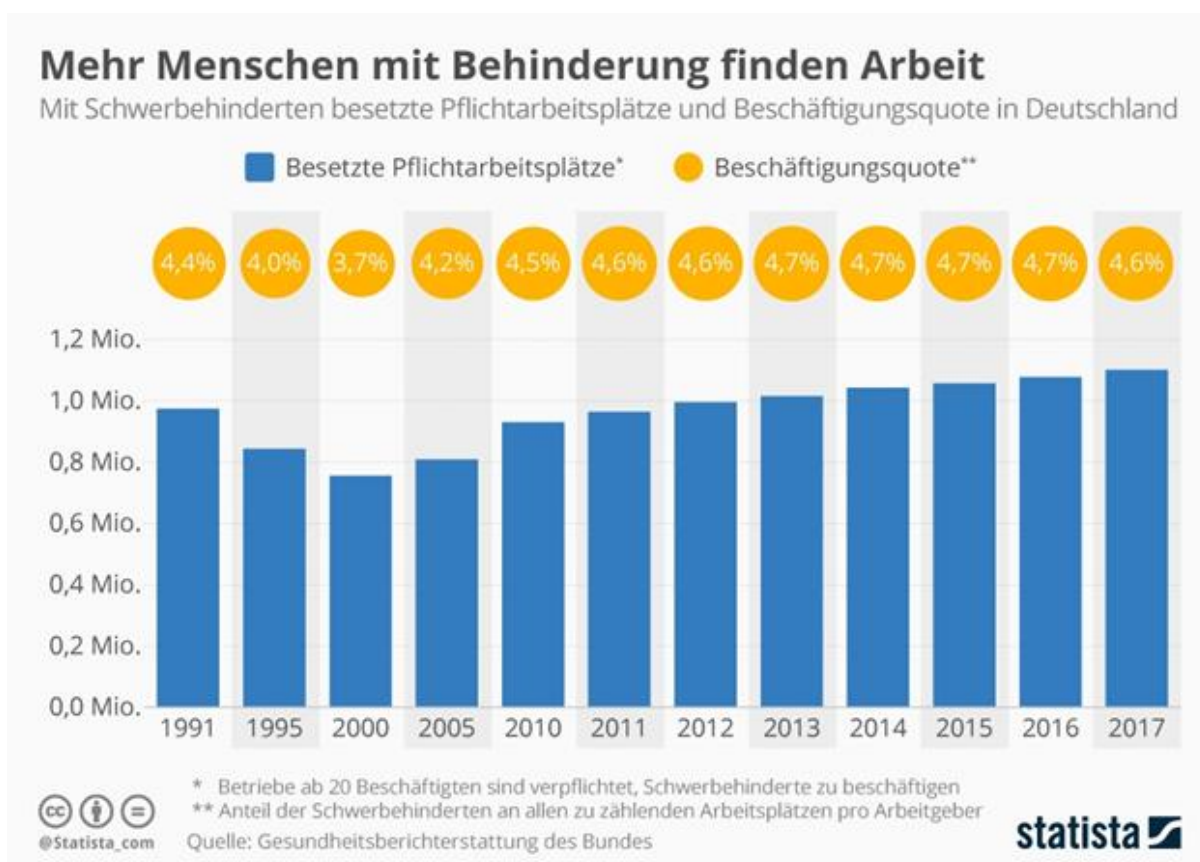

Джерело: Міністерство соціальної політики України

Вікові групи інвалідності у Німеччині 2017 року

Джерело: федеральне статистичне управління “Destatis”

Працевлаштування людей з інвалідністю у Німеччині 1991 – 2017 рік

Джерело: німецький інтернет- портал статистики “Statista”

Джерело: дані “Дослідження з обізнаності та ставлення щодо сімейної форми виховання для дітей та щодо дітей з особливими потребами” проведене на замовлення ЮНІСЕФ

Параметри соціальної інтегрованості людей з інвалідністю в сучасній Україні

Соціальні параметри

Оцінка захищеності людей з інвалідністю в Україні

Оцінка соціального забезпечення людей з інвалідністю в Україні

Пільгова політика держави щодо людей з інвалідністю в Україні

Параметри громадсько-політичної активності

Участь у політичному житті країни та міста

Участь у громадському житті країни та міста

Параметри доступності фізичного простору

Доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю

Доступність до будівель громадського користування

Облаштованість міського простору "розумними пішохідними переходами"

Параметри доступності освіти

Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг

Форма отримання освіти людьми з інвалідністю

Доступність дидактично-інформаційних матеріалів для навчання людям з інвалідністю

Параметри соціальної комунікації

Оцінка обізнаності людей щодо потреб людей з інвалідністю в сучасній Україні

Комунікаційні бар'єри для людей з інвалідністю

Параметри доступності медицини

Фінансова доступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)

Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання медичних послуг

Доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)

Професійно-економічні параметри

Соціальні фактори вибору місця праці

Економічні фактори вибору місця праці

Доступність ринку праці для людей з інвалідністю

Гайд

1. Вступна частина

- 1.1 Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?
- 1.2 Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?
- 1.3 Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

2. Соціальний блок:

- 2.1 Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?
- 2.2 Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?
- 2.3 Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?
- 2.4 Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?
- 2.5 Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?
- 2.6 Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?
- 2.7 Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

3. Професійний, економічний блок:

3.1 Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

3.2 Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

3.3 Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

4. Комунікативний блок:

4.1 Чи зіштовхувались ви з комунікативними бар'єрами та в яких проявах?

4.2 Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

5. Завершення інтерв'ю:

5.1 Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

5.2 Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Рейтинг оцінок людей з інвалідністю параметрів доступності до головних сфер соціального життя

№	Оцінка параметру (назва коду)	Кількість згадувань
1.	Незахищеність людей з інвалідністю в Україні	11
2.	Негативна оцінка соціального забезпечення людей з інвалідністю в Україні	10
3.	Наявність комунікаційних бар'єрів	9
4.	Активність людей з інвалідністю у громадському житті країни та міста	8
5.	Часткова доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю	5
6.	Часткова фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг	4
7.	Доступність дидактично-інформаційних матеріалів для навчання людей з інвалідністю	4
8.	Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг	4
9.	Фінансова недоступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг	4
10.	Часткова доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)	4
11.	Часткова доступність ринку праці для людей з інвалідністю	4

Джерело: укладено автором

Співвідношення кількості позитивних та негативних оцінок людей з інвалідністю параметрів доступності до головних сфер соціального життя

Позитивні оцінки	Кількість згадувань	Негативні оцінки	Кількість згадувань
Захищеність людей з інвалідністю в Україні	1	Незахищеність людей з інвалідністю	11
Доступність дидактично-інформаційних матеріалів для навчання людей з інвалідністю	4	Негативна оцінка соціального забезпечення людей з інвалідністю в Україні	10
Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг	2	Фізична недоступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг	1
Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг	4	Фізична недоступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг	2
Фінансова доступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг	2	Фінансова недоступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг	4
Доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)	3	Недоступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)	2
Доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю	1	Недоступність громадського транспорту для людей з інвалідністю	3
Активність людей з інвалідністю у політичному житті країни та міста	3	Недоступність до будівель громадського користування для людей з інвалідністю	2
Активність людей з інвалідністю у громадському житті країни та міста	8	Необлаштованість міського простору "розумними пішоходними переходами"	1
Доступність ринку праці для людей з інвалідністю	3	Недоступність ринку праці для людей з інвалідністю	3
Відсутність комунікаційних бар'єрів	3	Наявність комунікаційних бар'єрів	9

Джерело: укладено автором

**Співвідношення повного та часткового забезпечень доступності до
головних сфер соціального життя в оцінках людей з інвалідністю**

Повне забезпечення	Кількість згадувань	Часткове забезпечення	Кількість згадувань
Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг	1	Часткова фізична доступність людей з інвалідністю до закладів надання освітніх послуг	4
Фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг	4	Часткова фізична доступність людей з інвалідністю до закладів медичних послуг	3
Фінансова доступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг	2	Часткова фінансова доступність людей з інвалідністю до сфери медичних послуг	3
Доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)	3	Часткова доступність людей з інвалідністю до безкоштовних медичних послуг (ліки, медтехніка, реабілітація)	4
Доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю	1	Часткова доступність громадського транспорту для людей з інвалідністю	5
Доступність до будівель громадського користування для людей з інвалідністю	1	Часткова доступність до будівель громадського користування для людей з інвалідністю	3
Доступність ринку праці для людей з інвалідністю	3	Часткова доступність ринку праці для людей з інвалідністю	4

Джерело: укладено автором

Додаток Н1.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Кобзуненко _____
2. Ім'я _____ В'ячеслав _____
3. Вік (повних років) ___ 71 рік _____
4. Освіта, спеціальність _____ медична _____
5. Основний рід заняття ___ пенсіонер _____
6. Сімейний статус _____ одружений _____
7. Склад сім'ї _____ 4 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Кременець _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н2.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Іванчишин _____
2. Ім'я _____ Владислав _____
3. Вік (повних років) _____ 26 років _____
4. Освіта, спеціальність ___ поліграфічна, вища _____
5. Основний рід заняття ___ працює за спеціальністю _____
6. Сімейний статус _____ неодружений _____
7. Склад сім'ї _____ 2 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Львів _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток НЗ.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище Колошенко
2. Ім'я Ірина
3. Вік (повних років) 45 років
4. Освіта, спеціальність архітектор, вища освіта
5. Основний рід занять безробітня
6. Сімейний статус одружена
7. Склад сім'ї 5 осіб
8. Місце народження м. Львів
9. Місце проживання м. Львів

Додаток Н4.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Чушенко _____
2. Ім'я _____ Андрій _____
3. Вік (повних років) ____ 54 роки _____
4. Освіта, спеціальність __ медична, вища _____
5. Основний рід заняття _ відповідальний за господарські приміщення _____
6. Сімейний статус _____ одружений _____
7. Склад сім'ї _____ 5 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Львів _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н5.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Миколайчук _____
2. Ім'я _____ Зеновія _____
3. Вік (повних років) _____ 68 років _____
4. Освіта, спеціальність _____ торгівельна освіта _____
5. Основний рід заняття _____ домогосподиня _____
6. Сімейний статус _____ одружений _____
7. Склад сім'ї _____ 4 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Самбір _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Нб.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Бедрій _____
2. Ім'я _____ Олександр _____
3. Вік (повних років) _____ 45 років _____
4. Освіта, спеціальність _____ інженер _____
5. Основний рід заняття _____ безробітній _____
6. Сімейний статус _____ одружений _____
7. Склад сім'ї _____ 2 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Львів _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н7.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Дмитрів _____
2. Ім'я _____ Марія _____
3. Вік (повних років) _____ 28 років _____
4. Освіта, спеціальність __ економічна _____
5. Основний рід заняття __ SMM- менеджер _____
6. Сімейний статус _____ неodrужена _____
7. Склад сім'ї _____ 1 особа _____
8. Місце народження _____ с. Жовква _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н8.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Ковжун _____
2. Ім'я _____ Ольга _____
3. Вік (повних років) _____ 65 років _____
4. Освіта, спеціальність _____ педагогічна _____
5. Основний рід заняття _____ безробітна _____
6. Сімейний статус _____ одружена _____
7. Склад сім'ї _____ 3 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Львів _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н9.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Гладій _____
2. Ім'я _____ Ігор _____
3. Вік (повних років) _____ 66 років _____
4. Освіта, спеціальність _____ інженер _____
5. Основний рід заняття _____ безробітний _____
6. Сімейний статус _____ одужений _____
7. Склад сім'ї _____ 3 осіб _____
8. Місце народження _____ м. Стрий _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток Н10.

Біограма респондента глибинного інтерв'ю

Ми щиро вдячні Вам за участь у дослідженні і просимо заповнити цю коротку анкету, дані з якої є цілком конфіденційними і будуть використані нами винятково в аналітичних цілях в узагальненому вигляді.

1. Прізвище _____ Козуб _____
2. Ім'я _____ Максим _____
3. Вік (повних років) _____ 29 років _____
4. Освіта, спеціальність _____ економічна _____
5. Основний рід заняття _____ бухгалтер _____
6. Сімейний статус _____ неодружений _____
7. Склад сім'ї _____ 1 особа _____
8. Місце народження _____ м. Львів _____
9. Місце проживання _____ м. Львів _____

Додаток ПІ.

Транскрипт інтерв'ю №1

1. Вступна частина

1.1 Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Ну на сьогоднішній день я не можу сказати, що в повній мірі я відчуваю себе комфортно в Україні, оскільки, тобто як і громадський транспорт, так і громадські адміністративні будівлі, такі як школи, університети чи ЖЕКи не є обладнані у повній мірі засобами, які потребують люди з підвищеними потребам.

1.2 Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Особливих потреб як таких немає.

1.3 Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набута протягом життя.

2. Соціальний блок:

2.1 Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Це швидше ствердження, оскільки неозброєним оком можна побачити, як я вже казав, не є обладнане місто до кінця, як і вся країна засобами, які б допомагали людям з підвищеними потребами, ті самі пандуси, зручні зупинки для людей в інвалідних візках, щоб навіть в той самий транспорт можна було сісти, тому так, в повній мірі люди з таким підвищеним потребами тут комфортно себе не відчувають.

2.2 Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Ну я тут не можу щось 100% чи не стверджувати цей тезис, оскільки моя форма інвалідності не передбачає якоїсь ... великих пільг від держави, але наскільки я можу там судити по розповідях своїх знайомих, які мають

більші потреби, на калясках люди, то не забезпечує їх держава у повній мірі допомогою.

2.3 Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Перешкоджає в першу чергу відсутність хорошого фінансування, достатнього. Другий пункт це низька усвідомленість людей про потреби людей, які мають підвищені потреби.

2.4 Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Так, бо оскільки навіть наші поліклініки та лікарні не до кінця обладнані ... цією мікроінфраструктурою для людей.

2.5 Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Не знаю.

2.6 Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

В повній мірі не можуть, навіть в більшій мірі не можуть, але оскільки я живу у Львові я можу бачити, що з кожним роком все більше і більше стає транспорту комунального обладнанням під такі потреби, це більші входи без різких сходинок, тобто щоб люди могли спокійно туди заїжджати. Також, там і для людей з проблемами з зором, тому да, ми поступово рухаємось до цього, але всерівно на сьогоднішній день ... ну недостатньо кількості у нас в місті такого транспорту.

2.7 Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Так, доступна, ну... дивлячись якщо говорити про великі міста, то там доступ є, а якщо говорити маленькі поселення, містечка не можу стверджувати, але мені здається, що ситуація значно гірша, з доступом навіть на ті самі ділянки.

3. Професійний, економічний блок:

3.1 Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Я не володію наразі статистикою, щоб сказати чи достатня кількість робочих місць чи ні, але те що я бачу, що і для повносправних людей робочих місць недостатньо, тому можу дати припущення, що для людей з інвалідністю ситуація ще гірша і в повній мірі людина не може, немає великого вибору перед собою у роботі, тобто і за часту, частіш за все погоджуються на те що є.

3.2 Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Не думаю, роботи нема, то не приходиться вибирати.

3.3 Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Так звичайно, людина стає на біржу праці поки вона..поки їй не підшукають роботу, яка би їй підійшла і роботодавцю ця людина підійшла, тоді держава звичайно виплачує це ... цю допомогу по безробіттю. Звичайно пільги також надаються, це вже залежить він конкретно від групи інвалідності, яка є в людини, але це також і безкоштовний проїзд..ем, певні пільги є.

4. Комунікаційний блок:

4.1 Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Так, оскільки люди у нашій країні є недостатньо обізнані з проблемами, людей, які мають певні фізичні та психічні відхилення, та сподіваюсь з часом ця ситуація зміниться.

4.2 Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Цей рівень обізнаності досить таки низький, але це не проблема самих людей, це швидше за все проблема держави, наших структур, які у повній мірі не проводять ось цю освітницьку в якійсь мірі роботу... люди відповідно ну не знають з яких джерел брати цю інформацію, тому люди є досить таки необізнані у цьому питанні, це все таки залежить від держави в більшій мірі..., бо поки людина з тим не стикнулася, вона і буде залишатись необізнаною далі.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1 Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

В першу чергу це повинно бути підвищене фінансування цих програм, все йде від цього, єм тобто це потрібно цю освітницьку роботу проводити з людьми, це треба покращувати інфраструктуру повністю, навіть можливо на державному рівні єм запровадити, щоб кожна наприклад будівля яка будується ну просто необхідно, що був пандус до кожного під'їзда, бо зараз це не так часто є навіть у новобудовах, звичайно покращувати транспорт і адміністративні будівлі для доступу, зручності перебування там цих людей, з підвищеними потребами.

5.2 Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Такого як додати немає, хотів б вам подякувати, що ви проводите таку дослідницьку роботу, яка в подальшому, я буду сподіватись на це, покращить ситуацію в нашій країні, в нашому місті і тобто допоможе людям з підвищеними потребами почувати себе більш комфортно.

Додаток П2.

Транскрипт інтерв'ю №2

1. Вступна частина

- 1.1. Чи почуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Відносно комфортно.

- 1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Немає доступу в місті до деяких тротуарів до крамниць до мвсць суспільного перебування людей. Я маю на увазі, що не кругом є наявність пандусів, які б дозволяли.

- 1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Я інвалідність набув внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, в якій я отримав пошкодження хребта, в результаті чого став інвалідом-візочником і потребую стороннього догляду.

2. Соціальний блок:

- 2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Ну це питання доволі широке і відповідь можна дати також відносною, в деякій мірі є види дискримінації, я перед тим відповідав, що немає доступу до деяких приміщень, підприємств та інших закладів.

- 2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Ні, не є достатнім.

- 2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Мені здається, що освіта доступна, а чинники, які перешкоджають, то можливо суспільство не зовсім готово для взаємного спілкування з інвалідами і також в деяких навчальних закладах, та не в деяких, а в

багатьох є поганий доступ інвалідам-візочникам, ті які пересуваються за допомогою інвалідного візка.

2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Ну згідно Конституції медицина для людей з інвалідністю в нас безкоштовна, доступ в лікувальні заклади в останні часи покращився, є пандуси, є ліфти, а відносно матеріального забезпечення..., то відносно від захворюваності і залежно від потреб інваліда.

2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Ну значення немає чи ти інвалід чи ти здорова людина послуги кругом однакові, що для здорового, що для інваліда. Хіба для терапевтичних послуг деякі медикаменти виписуються за помірною ціною, медикаменти, які входять в список, так називаємий список доступні ліки, а решта всьо на рівні з і всім населенням України.

2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Ну транспорт недостатньо для таких потреб, для інвалідів, я буду говорити про себе, для інвалідів візочників, тому що не завжди є доступ до транспорту. Якщо взяти залізничний транспорт там є виділені спеціальні вагони, спец купе, а відносно громадського транспорту, то доступ обмежений інвалідам- візочникам.

2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Я рахую, що доступність є в повній мірі. Це можна дійти до такого висновку, що навіть деякі депутати Верховної Ради в свій час також були інваліди візочники.

3.Професійний, економічний блок:

- 3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

При бажанні завжди можна знайти собі роботу, якщо не за фахом, то за іншим ... в іншій сфері. Я наприклад знайшов змогу працювати при своїй формі інвалідності за фахом, так як я медик, я змінив спеціальність і працював протягом 10 років в медицині.

- 3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Ну тут мені важко відповісти на це запитання.

- 3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Ну на пенсії, які зараз отримують маючи стаж чи не маючи стажу інваліду самому прожити ну дуже важко, а пільги, які надаються державою вони не покривають всього необхідного, що потребує інвалід. Я сюди відношу не тільки отримання безкоштовного візка, а також є як і в інших країнах предмети соціальної гігієни, предмети побуту, які за рахунок держави можна отримати але в нас цього не помічено.

4. Комунікаційний блок:

- 4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Наші люди доволі доброзичливі і в спілкуванні і в допомозі, завжди йдуть на зустріч, якщо виникає в мене якесь запитання чи прохання. Не можу нічого сказати недоброзичливого чи поганого.

- 4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Населення мало обізнане з проблемами людей з інвалідністю такої категорії до якої відношусь я.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Питання доволі широке, така проблема повинна розглядатись, входити в програму шкільного виховання, тому що люди поки що не звикли до таких людей, як ми.

5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Ні, дякую за нашу розмову!

Додаток ПЗ.

Транскрипт інтерв'ю №3

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Незавжди.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Є потреба в тому, щоб безпечно перейти дорогу, спокійно, не боячись, що на тебе хтось налетить, є потреба зайти в приміщення громадського користування, в магазини і тд. В нашій країні це не забезпечено належним чином для людей з інвалідністю.

1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набутою.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Однозначно, що так.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Абсолютно не покриває, тому що тої частки невеликої фінансової підтримки, тобто пенсії по інвалідності не вистарчає, або якщо вибирати, то вистарчає або на якусь частину ліків, або на плату комунальних послуг, або на проживання, існування. Дуже мізерна оплата і дуже важко вижити без допомоги, сім'ї чи родини.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Ну я думаю, що на сьогоднішній день порівняно з тим, що було 15-20 років тому ситуація стала набагато краща, тому що є таке поняття як дистанційне навчання, коли не виходячи з дому можна отримати ті чи інші знання, раніше такого не було, тобто зараз в принципі можна сказати, що є якесь покращення в цьому питанні. В принципі освіту отримати можна для людей неповносправних.

- 2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Ну фізичний доступ дуже часто, тому що не у всіх поліклініках чи навіть аптеках є елементарні пандуси для переміщення особливо людей на візках. Фінансово, також не завжди ми можемо собі дозволити певні обстеження чи певні методики лікування, тому що частина послуг в нашій країні на жаль є платними, а ми цього дозволити собі не можемо, як фізично так і матеріально, тому що держава не дає належної підтримуючої подушки.

- 2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Мені тяжко сказати, ну частина аналізів є якихось особливих, які держава не покриває і треба за них оплачувати. Частина інструментальних досліджень таких як МРТ планове, якщо потрібно зробити, то не завжди держава покриває і треба платити зі своєї кишені.

- 2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Та в нас фактично нема транспорту або одиничний транспорт який обладнаний для людей з особливими потребами, в тому напрямку нам ще працювати і працювати.

- 2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Ну я точно немає такої однозначної відповіді на це запитання, але знаю, що в якомусь виборчому етапі кілька років тому був у Верховній Раді навіть депутатом представник ...інвалід з порушенням рухових функцій на і інвалідному візку, який відстоював права інвалідів, але нажаль це є поодинокі випадки.

3. Професійний, економічний блок:

- 3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Думаю, що немає достатньої кількості місць для людей з інвалідністю. В кожній організації чи в кожній структурі напевно на посаду, яку потрібно швидше вибирають здорову людину, а не людину з інвалідністю, хоча на кожному підприємстві є якась малесенька частка людей з інвалідністю.

- 3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Думаю, що так.

- 3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Держава допомагає яким чином, держава дає пенсію по інвалідності, але та пенсія настільки мізерна, що людина, яка здатна тримати в руках якийсь інструмент і тд могла б, для того щоб забезпечити собі гідне існування звичайно працевлаштуватись в тій чи іншій сфері, але не завжди це вдається, тому що стоїть такий бар'єр і соціальний бар'єр і психологічний, тому що суспільство наше не готове до такої

ніші людей, не сприймають нас, як цілком повносправних, тобто ми є якісь особливі.

4. Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Зіштовхувалась, не завжди на тебе дивляться так як би ти хотів чи навпаки зайвий раз звертають увагу на твою ваду нехотючи, а цього треба напевно вчити в школах, змалечку, що люди з особливими потребами точно такі ж самі люди, як і всі поряд і абсолютно вони нічим не відрізняються.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Відсотків 30-40% напевно, якщо брати 100% загальну сукупність людей.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Ну про це повинна дбати влада, повинні бути закладені в бюджет кошти на людей з особливим потребами, на їх проживання, на оснащення певних будинків інтернатів для людей, які живуть не в сім'ях, також для освітнього порталу де змалечку повинні вчити як відноситись, як співіснувати з таким людьми, як себе правильно вести, як надавати їм доступ до освіти, медицини і взагалі до будь якої соціальної сфери від походу до магазину до походу до лікаря.

5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Дякую, нічого не хочу більше додати.

Додаток П4.

Транскрипт інтерв'ю №4

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Частково.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Складно відразу відповісти, але з моєю формою інвалідності в принципі це стосується загального захворювання, оскільки в мене опорно-рухові проблеми в першу чергу, як одна з форм захворювання, то завжди є нюанси

1.3 Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набутою протягом життя.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Думаю так.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Категорично ні.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Думаю, що частково, чому, тому що є люди з особливими потребами згідно різних захворювань і наприклад люди з тими самими проблемами опорно-рухового апарату вже не можуть отримати повноцінний доступ до навчання в традиційних навчальних закладах, тобто ті самі умовно кажучи пандуси, які зараз робляться, на виготовлення яких є державні умови це обов'язково для установ і організацій всіх форм власності, ті пандуси все таки не є всюди, навіть в школі де навчаються мої діти таких

пандусів немає, відповідно я розумію, що діти з особливими потребами не можуть вчитися в конкретній школі.

2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Я думаю що фінансово так, зіштовхуються, оскільки вони не можуть собі дозволити такі повноцінні сучасні послуги, оскільки це є фінансове навантаження, або навіть не розглядається таке питання. Відносно доступу до закладів охорони здоров'я я думаю, що зараз в якійсь мірі ця ситуація покращилась, тому що можна спостерігати різні моменти наприклад там якісь монтуються кнопки виклику для інвалідів в закладах охорони здоров'я, в аптеках, коли просто працівник може вийти і забезпечити контакт інваліда з необхідною сферою послуг, там чи доступ до товарів медичного призначення, які необхідні інвалідові, але є ліфти тепер сучасніші, які дозволяють це забезпечити, але знову ж таки цього є абсолютно недостатньо, тому що це може робитися тільки в умовах де є можливість це зробити, а дуже багато установ охорони здоров'я, які знаходяться в нас в старій частині міста там фізично немає змоги організувати повноцінний доступ інвалідів до закладу охорони здоров'я, хоча якісь певні кроки робляться. Працюють ліфти, але знову ж таки в центрі міста немає пандусів, або дуже часто ті пандуси наприклад для інвалідів візочників робляться просто для того щоб вони були, але користуватися ними є нереально в силу конструктивних особливостей, тобто формально правила виконуються, а реально це є дуже проблематично.

2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Затрудняюся сказати, але згідно нових норм я знаю наприклад НСЗУ, яке зараз вводяться в дію, наприклад певний вид послуг, а саме послуги відновлюючого характеру, такі як фізіотерапія, відновлюючі масажі згідно нових норм стають повністю платним і відповідно вони стають

проблемними в доступі для інвалідів, водночас медичне забезпечення я спостерігаю картину в якійсь мірі нехай зі скрипом, але йде, скажімо наприклад про орфенні захворювання, знову ж таки це дуже бюрократизований механізм фінансування тих ліків, які потребують діти з тими захворюваннями, але якось воно відбувається.

2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

В цьому випадку децю робиться, але думаю, що недостатньо, це перше, друге, що дуже часто це не є обов'язкова норма для персоналу, який наприклад зобов'язаний забезпечити. До прикладу водій автобуса зобов'язаний забезпечити посадку інваліда візочника в автобус, але для цього йому потрібно покинут и робоче місце, обійти автобус, натиснути кнопку для того, щоб опустилась певна площадка, але це може зробити тільки водій, він має це робити, але я сумніваюсь, що в умовах завантаженості транспорту такі речі є реальні, так само є проблема з вагонами Укрзалізниці, де взагалі нереально посадити візочника в традиційний вагон.

2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Тут я думаю, якщо конкретизувати саме вибори, я думаю це доступно, тому що спостерігаю картину, що раніше це було проблемно, тому що потрібно було з'являтися на виборчу дільницю і писати заява на обслуговування виборчого права для інваліда, зараз вже достатньо зробити дзвінок і воєвіявлення буде забезпечено виборця інваліда на дому, хоча останнім часом це питання ще краще вирішилось, оскільки такого звернення є достатньо і воно фіксується, точно не можу сказати в державному виборчому реєстрі і коли відбуваються наступні вибори

працівники ділянки вже без звертання виборця інваліда самі знаходять зв'язок з ним і фіксують голосування на дому, тобто ця інформація зберігається і таким чином це питання вирішується добре.

3.Професійний, економічний блок:

3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Я знаю, що є дуже багато громадських ініціатив, які спрямовані та скеровані на вирішення саме цього питання, я думаю, що оскільки ці громадські ініціативи присутні, вони частково беруть на себе функцію держави і відповідно можна зробити висновок, що робочих місць для інвалідів є недостатньо, не у всіх сферах вони можуть бути працевлаштовані згідно закону, але знову ж таки з іншого боку держава змушує працедавців працевлаштовувати інвалідів вводячи квоти на працевлаштування інвалідів, наприклад на кожних 12 працюючих повинен бути працевлаштований 1 інвалід, таким чином держава спонукає працедавців дотримуватись соціальних гарантій в цьому напрямку. Відносно працевлаштування в загальному, тут залежить від форми власності, все таки дуже часто, я думаю приватні працедавці ігнорують ті речі будь яким доступним способом і вони фактично уникають цього питання.

3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Я думаю, що дуже багато людей з інвалідністю, які хочуть влаштуватися, вони будуть погоджуватися на пропозицію в центрі зайнятості, але знову ж таки з іншого боку центри зайнятості дуже часто працюють формально і як завжди в нас в державі є, це робиться для звітності, а реально питання інвалідів на мою думку ніхто спеціально не вникає.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Категорично не допомагає, можливо зменшуються в якійсь мірі там податковий тягар, але наскільки я знаю особисто з власного досвіду, навіть оця допомога державою в плані фінансового забезпечення державою інваліда 2 і 3 групи відрізняється не те що мінімально, а мікроскопічно, тому про це мова не йде.

4.Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Дуже часто.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Думаю, що в нашій державі всі громадяни в першу чергу зацікнені на собі, тому підкреслю ще раз важливість виникнення цих громадських ініціатив, які ставлять собі за завдання або допомагати інвалідам або інформувати громадян України, суспільство про дані проблеми. Переважна більшість громадян проходять повз не вникаючи в проблему людей, наприклад доступу, ще щось і тільки якась маленька частка може зупинитись, допомогти людині з доступом кудись і то на прохання тільки.

5.Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Для цього потрібен цілий блок детальних законів, підзаконних актів, а головне, то чого немає в нашій державі це просто розпочати виконувати навіть діючі закони, тому що головна проблема в нашій державі це закони яких не дотримується ніхто.

5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Нема, дякую.

Додаток П5.

Транскрипт інтерв'ю №5

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Сьогодні в нашій країні не можу сказати, що я відчуваю себе надто комфортно, на то є свій ряд причин, тут і транспорт, медицина, люди, забезпечення певними речима без яких я не можу жити.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Так, є. Перше то література шрифтом Брайля, то саме і на лікарствах спеціальне маркування, щоб я могла прочитати, бо не на всіх ліках воно є, що ще ... безпечні переходи в місті, бо чогось не всюди вони в нас є.

1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Вроджена.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Я вважаю, що так, бо те на яку пенсію живемо ми зараз це в голові не вкладається. Ну Ви ж прекрасно розумієте, що таким людям як ми потрібні спеціальні умови, спеціальні речі, житло, а насправді ми викручуємось як можемо.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Щойно про це говорила, що звичайно що ні, бо все в нашому житті залежить від інвалідної пенсії і роботи, щасливі ті в кого вона є. Та пенсія яку отримую я вона смішно маленька, не знаю, що б я робила якщо б мої сини мені не помагали грошима.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Стосовно освіти можу сказати, що вона є досить доступною, бо час йде і світ змінюється і все з ним також, вот в моїй молодості для людей з інвалідністю цей процес був досить проблематичним, зараз це все більш професійно врегульовано.

2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Ну дивіться, якщо говорити про фізичний доступ в моїй ситуації, то в мене як таких особливих вимог до медичних установ немає, але є ті в яких проблеми з зором не часткові як в мене, а люди є абсолютно незрячі, тому тут вже є ряд проблем, які будуть впливати на їхній фізичний доступ в лікарню, безумовно сюди можна віднести людей візочників в яких питання з доступом набагато проблематичніше. Стосовно фінансового доступу, то можу сказати, що те що обіцяє державою на папері за часту дуже важко реалізовується в житті, досить важко отримати ті обіцяні безплатні лікарства чи курс реабілітації, бо страшні черги і довго чекати.

2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Безкоштовними мають бути ліки за рецептом лікаря, реабілітаційні щорічні путівки, частково або повністю забезпечення візком, слуховим апаратом. Там дуже багато є пунктів, зараз Вам так не зможу з ходу всі назвати.

2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Буду говорити конкретно за свою проблему... я вже старша жінка і бігати як молодь не можу, в мене інвалідність пов'язана з зором, тому я маю великий страх, коли виходжу з дому на вулицю, коли я не в центральній

частині Львова, а в спальних районах, тому що ті райони і вулиці зовсім не підготовлені до таких людей як. Мені завжди страшно перейти вулицю, бо я вічно боюсь, що мене може збити машина.

2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Вот Ви задали це питання і мені зразу згадався депутат наш Український Олександр Пабат, який здається через нещасний випадок втратив цілком зір, але зі своєю формою інвалідності вже десь 10 років є народним депутатом, ну то значить, що такий доступ в нас є.

2.8. А щодо доступу у виборах, яка Ваша думка?

Я вважаю, що тут процес налагоджений, бо зараз можна подзвонити на дільницю, взяти відкріплення і з тим проблем немає.

3.Професійний, економічний блок:

3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Ой, ну я думаю, що з роботою в Україні для людей з інвалідністю важко, ну ті хто мають 3 групу інвалідності їм ще можна знати роботу, а ті в яких 2, а особливо 1 група інвалідності тут дуже важко, таким людям катастрофічно не хватає роботи і головне. Що мало хто хоче такі умови створювати.

3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Не думаю, люди хапаються за будь яку роботу за яку платять, нам не приходитьсь перебирати.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Звичайно, людині з інвалідністю, яка не працює положена пенсія по інвалідності, але якщо чесно вона дуже маленька, не знаю чим думали ті люди, які її затверджували, цікаво подивитись, як бт вони на неї вжили.

4.Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Так, з кожним роком все менше, бо люди вчатья як правильно себе поводити, як толерантно проявляти свою увагу до нас, але рівень обізнаності бажає кращого.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Ось в мене форма інвалідності пов'язана зі зором і скільки вже було таких ситуацій, коли я їду в автобусі з своєю палицею по якій я орієнтуюсь і на мені вдягнуті сонячні окуляри в деяких людей хватає наглості думати, що я притворяюсь, щоб безкоштовно їхати і щоб мені уступали сидяче місце. Ви навіть уявити не можете як це гірко і неприємно.

5.Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Звичайно, що перш за все повинно бути підвищене фінансування, бо те яке воно є зараз на нього просто нереально вижити, удосконалити медичну систему і звичайно держава повинна приділяти набагато більше уваги і ресурсів аби людей з інвалідністю сприймали як рівних.

5.2.Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Ні, дякую. Нічого не хочу додати, дякую за такий досвід.

Додаток Пб.

Транскрипт інтерв'ю №6

1. Вступна частина

- 1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

В більшій мірі дуже некомфортно.

- 1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Моя форма інвалідності пов'язана з опорно-руховим апаратом, то всі аспекти, які можна віднести до цієї форми інвалідності є для мене життєвонеобхідними.

- 1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набута протягом життя.

2. Соціальний блок:

- 2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Як людина яка жила до 35 років абсолютно нормальним життям і та ситуація, яка сталась зі мною 10 років тому, коли все перевернулось з ніг на голову, звичайно, що я маю з чим порівняти і точно можу сказати, що люди з інвалідністю в нашому суспільстві є дуже обділені і отримують від влади зневажливе ставлення.

- 2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Та ясно, що ні. Ну постійно вносять якісь зміни, постійно створюються якісь там комітети з питань людей з інвалідністю, постійно говориться про потрібні зміни, починаючи від інфраструктури і закінчуючи пільгами, квотами, виплатами і всім рештою. Я інвалід, де всі ці речі? Ви знаєте, скільки кіл пекла треба пройти, щоб добитись своєї законної мізерної

виплати? Що всі люди такі як я мають робити, коли самотужки ми нічого не здатні змінити, а держава говорить, обіцяє, створює комітети і створює видимість доступності всього, що насправді є для таких людей неосяжним? Ні виплат, ні пільг, ні навіть нічого для розвитку інфраструктури не вкладається.

- 2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

На мою думку отримати освіту в наш час не дуже складно, особливо з тими прогресивними технологіями, які є зараз, але це що стосується навчання вдома, а якщо говорити про навчання в університетах чи школах, то я впевнений, що для таких людей як я виникнуть труднощі з ліфтами, пандусами та шириною дверних проходів, щоб візок міг безперешкодно заїхати в приміщення.

- 2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Та досить часто, особливо з такою формою інвалідності як у мене. Наша держава знаходиться в стадії пережитку Радянських методів, установ та сприйняття людей. Беручи до уваги фізичний доступ основною проблемою є те що, більшість лікарень, поліклінік є ще з Радянських часів, відповідно про інфраструктуру хорошу важко щось сказати, не завжди є пандуси, або вони є але сконструйовані не правильно, що користуватись ними небезпечно, також ліфти, не всюди вони є, а якщо є, то в жалюгідному стані. Не можу сказати, що в медичній сфері повний застій, звичайно зміни відбуваються, але для людей з інвалідністю ці зміни, якщо б вони проводились швидше та якісніше дуже б спростили життя. Відносно ряду медичних послуг, труднощі присутні, наприклад якщо мені потрібно здати аналізи вдома, по закону я маю на це право, але в житті я не можу цього зробити, тому що медсестра безкоштовно йти не хоче, або це

списують на нехватку робочих кадрів, тому приходится витягувати гроші з власної кишені.

- 2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Стосовно цього питання можу сказати, що раз на чотири роки мені держава безплатно повинна змінювати візок, яким я користуюсь вдома і раз на 8 років електричний візок для пересування вулицею, але тут виникають проблеми з чергою на ці візки, або візки не завжди комфортні, бо це дуже індивідуальна річ, а вибирати не приходится, то часто виходить так, що візок треба шукати через свої канали. Також, мають видавати подушки від пролежнів, але цього добитись нереально, я повинен все замовляти з Америки за свій кошт, а такі речі є неймовірно дорогі і звичайно реабілітація для спинальників раз на два роки, але тут теж є великі проблеми, бо коли Крим був Українським у Саках був прекрасний санаторій для спинальників, а відповідно до ситуації, яка в нас є ми не маємо змоги туди потрапити, тому приходится вибирати з того, що є, а ті санаторії, які зараз функціонують абсолютно не пристосовані до особливих умов, які ми потребуємо.

- 2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

В попередніх своїх відповідях говорив вже про це, тому знову повторюсь, пандуси не завжди є, або неправильно сконструйовані, ліфти, трамваями нереально користуватись, автобусами ще пів біди і то потрібно вибирати правильний час, щоб в салоні було достатньо місця для мого візка.

- 2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Виходячи з власного досвіду, я мав змогу безперешкодно проголосувати на виборах, звичайно перед цим потрібно звернутись в спеціальну установу, але мені сподобалось, що все було грамотно зроблено.

3. Професійний, економічний блок:

3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Можна сказати, якщо сильно захотіти, то можна і в космос полетіти, а тут трошки така штука не працює, бо ми залежні від багатьох факторів, пенсія, яку ми отримуємо мінімальна на неї жити нереально, тому треба працювати, але така можливість рідкість для нас, бо держава не забезпечує достатньою кількістю робочих місць і не всі працедавці хочуть приймати на роботу.

3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

В моєму розумінні немає.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Відповідно до стажу роботи держава до мінімальної пенсії виплачує ще надбавку, але це малесенькі суми.

4. Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Не скажу, що досить часто, звичайно є такі люди, які ведуть себе не толерантно, але якщо попрошу про допомогу, то мені завжди допоможуть.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Мені здається, що рівень обізнаності наших людей і людей, які проживають за кордоном дуже відрізняється, там культура сприйняття нас сильно

відрізняється, але я маю надію, що наш соціум на правильному шляху і скоро ця перепона між нами буде непомітна.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Все дуже просто, все зводиться до грошей, грамотного фінансування та ставлення людей, суспільство повинно зрозуміти, що ми такі самі, як і всі, просто потребуємо трошки більше уваги і підтримки.

5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Напевно, що ні, але хочу подякувати Вам, Ви займаєтесь хорошою і важливою справою.

Додаток П7.

Транскрипт інтерв'ю №7

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Не можу сказати, що зовсім критично, але дискомфорт в певних аспектах присутній.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Особлива потреба в моєму випадку пов'язана з якісним слуховим апаратом.

1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набута протягом життя.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Враховуючи, то що в моїй сім'ї не тільки я маю інвалідність, то мені здається, що так, так ми є ті люди за яких держава має вдвічі більше піклуватись чого нажаль нема, ми часто особливо в дитинстві попадали під величезну кількість насмішок, що дуже ображало.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Абсолютно ні, та фінансова підтримка котру отримуємо ми вона є надто маленькою, щоб забезпечити себе в повній мірі.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Я думаю, що з освітою все добре, тобто з її отриманням, лиш можуть виникати проблеми з інформаційними матеріалами, але я думаю, що УТОС і УТОГ зможуть допомогти у вирішенні цього питання.

2.4. А що таке УТОС і УТОГ?

Українське товариство сліпих, Українське товариство глухонімих.

2.5. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Особисто в мене з цим проблем немає, ні з фінансової точки зору, ні з фізичної, але переконана, що в людей в яких форма інвалідності важча їм не так просто в цих аспектах.

2.6. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Безплатні це консультація оториноларинголога, частково безкоштовні препарати, ну а платне все інше.

2.7. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

В плані користування міським транспортом мені комфортно, але знову ж таки, люди, які мають проблеми з опорно-руховим апаратом і в цьому питанні їм важко, бо не весь наш транспорт пристосований для них.

2.8. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Моя думка така, що люди з інвалідністю спокійно можуть реалізувати себе в громадській сфері нашої країни, зараз ці горизонти є відкриті.

3. Професійний, економічний блок:

3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Щоб прям такого вільного доступу я б не сказала, що він є, але якщо працедавець поважає свою країну, закони, то наскільки я знаю він повинен забезпечити всі необхідні умови для праці людині з інвалідністю. На 100% вільного доступу нема, але роботу можна знайти.

- 3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Мені важко відповісти на це запитання.

- 3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Так, звичайно. Є інвалідна пенсія.

4. Комунікаційний блок:

- 4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Це більше стосувалось дитинства, діти дуже жорстокі бувають, а відповідно батьки не пояснювали, що в інших дітей можуть бути якісь проблеми над якими не можна сміятись.

- 4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

На мою думку люди зараз є досить обізнаними, але безперечно є ще куди рости і чого вчитись.

5. Завершення інтерв'ю:

- 5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Підвищити якість соціального забезпечення, пенсії по інвалідності, гарною ідеєю було б залучити до спільного часу проведення звичайних дітей зі шкіл з дітками з особливими потребами, в майбутньому такі дії виховували більше розуміння і повагу до людей з інвалідністю.

- 5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Напевно, що ні. Були цікаві питання, цікаво було на них відповідати. Успіху Вам!

Додаток П8.

Транскрипт інтерв'ю №8

1. Вступна частина

- 1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Я вважаю, що є такі речі, вчинки від держави, вчинки людей по відношенню до нас, що в певних ситуаціях ми хочемо чи ні, але відчуваємо себе не надто комфортно.

- 1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Та все, що пов'язано з глухотою, то є мої особливі потреби.

- 1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Вроджена.

2. Соціальний блок:

- 2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Дивіться, ми відносимось до такої кагорти людей в яких дійсно є особливі потреби, але ми не криві, косі чи дурні, ми просто трошки інші і ми теж хочемо поваги і розуміння, але нажаль є не так якби нам цього хотілося.

- 2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Не можу дати позитивну відповідь на це питання, жальогідне соціальне забезпечення.

- 2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Дуже цікаве питання, я думаю, що знання в наш час спроможний отримати кожен, бо існують різні курси, відкриті лекції, програми, але

слід віддати належне товариству глухонімих людей в Україні, яке дуже нам допомагає, залучає в різні проекти, забезпечує частково роботою, спеціальними матеріалами для навчання і тд.

- 2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Я вважаю, що частково, фізичний доступ є, а медичний бажає кращого.

- 2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Різного роду операції є платні, або частково безкоштовні, але дуже велика черга, тому я краще сама заплачу і не буду мучитись, медикаменти частково покриваються державою.

- 2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Для одних людей з інвалідністю недоступне пересування, для візочників, в них свої особливі потреби, я спокійно пересуваюсь, в мене з цим проблем немає.

- 2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Цілком.

3. Професійний, економічний блок:

- 3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Ну зі своєю формою інвалідності я знайшла роботу.

- 3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Знову ж таки, все залежить від форми інвалідності, комусь важче працювати, тому важче знайти роботу, в когось інвалідність пов'язана з іншим фактором і роботу знайти легше, все індивідуально.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Є біржа праці, там шукають роботу, але mimo цього людина отримує свою законну пенсію.

4.Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Не надто часто, я пристосувалась до життя.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Оцінила б середнім.

5.Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Все йде від держави і від законів, які приймаються в Києві, звичайно було б добре, якщо б підняли пенсію, бо вона маленька, але хочу ще раз сказати дякую товариству глухонімих, яке дуже помагає.

5.2.Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Нема, спасибі.

Транскрипт інтерв'ю №9

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Ні, некомфортно. Відчуваю себе добре тільки вдома, в сім'ї, виходжу на вулицю і відчуваю себе некомфортно. Я відчуваю погляди людей на собі, не хочу просити про допомогу від людей при потребі, а рідні не завжди зі мною можуть бути. Тому часто залишаюсь вдома.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Це потреби, пов'язані з інвалідним візком. Рухатись по вулиці, підніматись, опускатись, їхати швидше - це всі мої потреби і вони не пристосовані до міста, бо часто немає як це робити. Я часто не можу сам пересуватись, мені потрібна допомога, а пересічним людям я не довіряю, тільки близьким зі сім'ї, бо вони знають, як зі мною поводитись.

1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Набута протягом життя.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

Так, ми є найбільш незахищеними і вразливими, як ви кажете. Ми не маємо ні захисту від держави, ні її допомоги, ні багатьох умов для проживання і пересування в містах, де живемо. Ми кинуті самі по собі, і про нас думають тільки наші сім'ї.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Ні, його нема. Мені видають пенсію по інвалідності, якої вистачає купити мінімум продуктів на місяць. Якби не сім'я, я б не знаю, що зі

мною було, і так зі всіма інвалідності і з такими людьми, бо я з багатьма спілкуюсь.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Немає доступу до освіти. В нас і нормальної освіти для нормальних, звичайних людей нема, а ви питаєте про освіту для таких як ми. Освіта недоступна, навіть нема як добратись до тієї освіти.. до шкіл, університетів. Як такі люди мають вчитись... Створіть умови для таких як ми, і тоді говоріть про доступ до освіти. Які чинники... грошей на освіту нема, пандусів щоб добратись до тієї освіти нема і самої освіти нема.

2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Не знаю. То, що прописано законами нічого не виконується, ні заміна каляски, ні хорошого ліжка з перекладною, в більшості треба за свій кошт. Про санаторії мовчу, їх нема.

2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Мають бути безплатні візки, спеціальні ліжка, лікарства не всі, але частина є безплатних.

2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Не мають. Нема як рухатись, пересуватись по місту, боїшся, що впадеш, перевернешся і ще більшим інвалідом станеш. Нема ні доріг, ні виступів на дорогах, ні пандусів нічого нема. Є десь там поодинокі пандуси біля магазинів і аптек, а так то муσιш ловити за руку перехожого і просити його, а він не знає як то робити і ще більше за

себе переживаєш. Дорогу боїшся переїхати через ті виступи, то як страшний сон...

2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Мають, на вибори мають як ходити. А що ще треба, крім того.

3. Професійний, економічний блок:

3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Нема. Роботи нема і робочих місць тожже нема. А як якісь є, то за смішні гроші. Людина з інвалідністю собі гідної роботи не може знайти, хіба що через якісь зв'язки.

3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Гроші всім треба, от головний фактор. А як ті гроші заробити, то інакше питання. Як тобі пропонують піти на роботу за 4-5 тисяч і сидіти цілий день, то ти зі своїм здоров'ям підеш? А інакших пропозицій нема. Всі думають, як інвалід, значить піде на любую роботу, бо її і так нема. Нема ніяких факторів, є тільки питання де робити і за скільки.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

А ти докажи, що тебе не беруть на роботу спочатку...Познось справки, почекай пару місяців і держава дасть тобі півтори тисячі гривень, щоб ти не пропав з голоду і мав за що хліб купити. Про таких як ми дбають наші сім'ї, а не держава з її виплатами.

4. Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Мається на увазі насмішки, косі погляди

Так. Я тому не люблю дуже сам на вулиці бути, бо відчуваю на собі якісь погляди. В нас ніхто нічого обідчивого не каже, бо так не прийнято, але поглядом він тебе більше просвердить, бо щось собі думає в голові.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Низький. Люди не знають, як ми живемо, вони не можуть собі того уявити чи пережити. Мало про нас думають, мало думають. Часто не знають як перенести візок чи ще якимось допомогти. Але я не люблю просити в них допомоги, як можу сам всьо роблю, мені так легше, аніж щось пояснювати постійно.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Всьо треба міняти, всю системи. Я не знаю, що там має бути, але то, що ми маємо зараз ніяк не помагає таким людям. Для того, щоб допомогти людям з інвалідністю треба, щоб люди з інвалідністю приймали рішення там нагорі, отоді буде толк.

5.2. Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Ні, не хочу.

Транскрипт інтерв'ю №10

1. Вступна частина

1.1. Чи відчуваєте Ви себе комфортно на сьогодні в українському суспільстві як людина з особливими потребами?

Я відчуваю себе некомфортно в повсякденному житті. Ну, я думаю, це для всіх навколишніх зрозуміло, бо я, як людина з особливими потребами, не можу достатньо бути пристосованим в соціуму через свою ваду, через обмежені медичні можливості, які б мали мені надаватись, але які відсутні, через відсутність всього мені необхідного “ в місті”, так сказати...також через те, що я не можу бути повністю фінансово незалежним через ваду. Ну тобто.. з усіх аспектів я не відчуваю себе ні впевнено, ні достатньо комфортно, як інші люди.

1.2. Враховуючи вашу форму інвалідності, які у вас є особливі потреби?

Ну, якщо коротко, то це потреби, пов'язані зі слуховим апаратом, і медична реабілітація. Тобто мені необхідні спеціальні медичні засоби, котрі вноормовують мій стан у підтримці слуху, на тому рівні, прогресу якого ми добились, оскільки раніше була набагато гірша ситуація. Тобто мені щомісяця необхідно купувати препарати, ціна яких вимірюється в доларах, а не в гривнях, і які я і мої близькі змушені купувати самотійно, а не “з державною допомогою” чи закупівлею. Мені треба змінювати слухові апарати теж достатньо регулярно.. Стосовно медичної реабілітації, вона повинна бути регулярною, мінімально проходить її потрібно два рази на рік, і вона повинна оплачуватись державою.

1.3. Чи ваша форма інвалідності є вродженою чи набутою протягом життя?

Вроджена.

2. Соціальний блок:

2.1. Чи можна назвати на сьогодні людей з інвалідністю соціально незахищеною та вразливою верствою населення в Україні, яка зіштовхується з дискримінацією в побуті?

А може бути по-іншому? Люди з будь-якою формою інвалідності, на мою думку, є найбільше дискримінованими людьми в Україні. Коли говорять про дискримінованих людей в нашій країні, найчастіше згадують і шкодують пенсіонерів, дітей-сиріт або дітей з неблагополучних сімей, ну і з такого розряду.. А люди з інвалідністю? Про нас думають, що ми ще є привілейовані, бо ніби отримуємо всякі “подачки” від держави, пільги, виплати і рештую А насправді ці всі речі є, але тільки на папері і на практиці до нас не мають не тільки не мають жодного відношення, а ще є й насмішками, бо як є виплата - то не тільки навіть не є прожитковим мінімумом, а навіть і не знаєш, що з тим робити. Збирати ті мізерні виплати за декілька місяців і тоді щось і вийде гідне, чи як? просто кидають напризволяще, і роби собі що хочеш..ще повезе, якщо твої близькі мають роботу і ви не є бідними, тоді ще раду можна дати.

2.2. Чи можна вважати, що соціальне забезпечення для осіб з інвалідністю є достатнім та покриває всі їхні потреби?

Це насмішка, а не соціальне забезпечення. Я вже вам сказав, що я думаю з цього приводу. Я не знаю, про який соціальний розвиток держави можна говорити, коли вона тих людей, які від неї найбільше залежні, бо давайте вже говорити по правді, так кидає на гроші і ще постійно переписує якісь так постанови про збільшення витрат на людей з інвалідністю. Не маю уявлення, кому ті виплати йдуть, яким людям з інвалідністю, певно тим, що сидять в верховній раді, але такі як ми їх ніколи не бачимо і напевно що і не побачимо. Тобто ми самі по собі, самі про себе дбаємо, самі оплачуємо лікування, реабілітації і так далі. Ми і наші сім'ї.

2.3. Чи є повна доступність освіти для людей з інвалідністю на сьогодні в Україні та які чинники можуть перешкоджати людям з інвалідністю в отриманні освіти?

Я б сказав, що з освітою краща ситуація, однозначно. Освіту отримати можна, при чому досить добре. Тобто є можливості навчатись і в інклюзивних класах, і там добрі умови для навчання. Але все одно все

залежить від форми інвалідності, якщо говорити відкрито. Тобто, якщо у мене проблеми зі слухом, я можу навчатись спокійно, але і успіхи у навчанні, і процес навчання, і увага вчителів і викладачів будуть іншими, ніж, наприклад, у людини, яка має проблеми з опорно-руховим апаратом. А які чинники можуть перешкоджати, як я сказав, можливість навчатись однозначно є, але не всюди є можливість навчання інклюзивно, тобто немає ні класів для таких дітей, чи взагалі нема відповідної інфраструктури в навчальних закладах. Також недостатня кількість дійсно хороших вчителів, які готові до праці з людьми, дітьми з особливими потребами. Але взагалі я освітою задоволений, принаймні з свого досвіду.

2.4. Чи часто люди з інвалідністю зіштовхуються з ускладненим доступом (фізичним, фінансовим) до сфери медичних послуг?

Ну з фізичним аж таких проблем нема, бо все-таки інфраструктура відповідна і необхідна розвивається однозначно, а стосовно фінансового - тут складна ситуація. Як я казав, нас держава не забезпечує на ділі, бо на словах і на папері то все гарно, а в реальності ми настільки самі по собі, що навіть коли приходиш до поліклініки, де мають застосовуватись до тебе твої ж пільги, вони не дійсні. А що говорити про необхідні медикаменти, про слухові апарати, наприклад, які теж треба міняти, а про реабілітацію? Тут підтримки від держави і від медичних структур абсолютно немає.

2.5. Які медичні послуги для осіб з інвалідністю є платними на сьогодні, а які є безкоштовними?

Лише частково безкоштовна реабілітація і всі послуги, які з нею пов'язані. Тобто санаторій, де проводяться ці послуги нам оплачує держава, але що це означає..що ти будеш жити в найгірших умовах, з найгіршим харчуванням, і з мінімальними послугами..Хочеш, щоб було краще - доплачуй сам, з своєї кишені. Держава ж забезпечила? Ніби-то забезпечила, але як і чим? Мають бути теж безкоштовні медикаменти

щомісячні, але це тільки на папері. Тобто медикаменти є платні, заміна слухового апарату теж платна.

- 2.6. Чи мають особи з інвалідністю всі можливості для вільного та комфортного пересування в міському просторі в Україні, включаючи кількість установ та транспорту, які обладнані згідно потреб людей з інвалідністю?

Мені комфортно, тобто моя форма інвалідності мені аж так не заважає і не ускладнює моє пересування. Ну може десь там не почую, що машина сигналізує чи що трамвай їде, але в середньому, то все добре. А от іншим людям, таким як я, але з іншими формами інвалідності, важко. Важко, бо нема тієї інфраструктури в місті, а про цілу країну то взагалі нема що говорити. Немає всім умов для пересування таких людей, починаючи від пандусів і закінчуючи спеціальними світлофорами. Тобто як, вони то частково є, але де? Тільки в місцях скупчення людей, у великих місцях району густо населеного, а якщо відійти далі - то там повна відсутність всього найбільш необхідного.

- 2.7. Чи мають люди з інвалідністю можливість брати активну участь в громадській сфері, до прикладу, чи доступна їм повною мірою участь у виборах?

Впринципі, так. Тобто що мається на увазі, люди можуть брати участь на виборах, бути присутніми, бути активними... з пересуванням тут теж не виникає проблем. Ну і при бажанні, громадська діяльність теж доступна. Тому я б не сказав, що тут виникають проблеми.

3. Професійний, економічний блок:

- 3.1. Чи є вільний доступ у людей з інвалідністю до працевлаштування, вибору сфери праці та чи достатньою є кількість робочих місць?

Зараз так. Я б сказав, що при порівнянні навіть за минулі десять років, прогрес і різниця дуже великі. Можливості для

працевлаштування є, доступ до вибору роботи теж є, і робочі місця теж є, це, мабуть, єдине, в чому помітний вплив держави. В сенсі, зараз є ж зобов'язання для достатньої кількості робочих місць для людей з інвалідністю.

3.2. Чи є соціальні або економічні фактори, які впливають на вибір щодо сфери працевлаштування серед осіб з інвалідністю?

Ну, це все ж залежить від людини, яка в неї вада і що вона може робити і як вона взагалі себе оцінює. Зрозуміло, що всі хочуть заробити гроші, просто хтось хоче винятково інтелектуальною працею, а хтось хоче фізичною. І тут вже все залежить від самої людини.

3.3. Якщо людина з інвалідністю не має змоги або працювати, або не може влаштуватись на роботу, чи допомагає держава, у такому випадку, фінансовою допомогою або певним набором пільг?

Як завжди, тільки на папері. Держава зобов'язана, але як з неї це вибити? Це треба пройти дев'ять кругів бюрократії, податись до купи комітетів, нехай розглядають, призначають, вирішують, але основним є те, а як ти доведеш, що це ти не можеш влаштуватись на роботу, а не, наприклад, просто не хочеш влаштуватись? Тому тут все дуже розмито і дуже складно.

4. Комунікаційний блок:

4.1. Чи зіштовхувались ви з комунікаційними бар'єрами та в яких проявах?

Так, було, звісно. У дитинстві дуже часто було, бо діти завжди дуже жорстокі, особливо, коли розуміють, що серед них є хтось інший, не такий як вони. До того як я вчився в інклюзивному класі, я вчився в звичайному і там з мене часто насміхались однокласники, що я недочуваю, що я не можу бути на уроці музики наприклад і всяке таке. Часто було таке, що вони до мене підходили і починали пошепки щось говорити або взагалі просто відкривати рот, ніби вони щось говорять і коли я не міг зрозуміти або взагалі почути, їх це дуже смішило, забавляло і вони казали, щоб я вуха

пішов помив. Але це таке, я на них не ображаюсь, бо такі діти є. А в дорослому житті у мене таких ситуацій не було.

4.2. Яким би оцінили рівень обізнаності людей стосовно потреб людей з інвалідністю на сьогодні?

Середній. Раніше був набагато нижчим, це точно. За минулі кілька років, коли тема інвалідності почала більше обговорюватись, більше виноситись назагал, більше навіть сюжетів на телебаченні стало про людей з інвалідністю, люди почали більше думати про те, як такі люди як ми живуть і чим їм можна допомогти, побачивши на вулиці. Плюс зараз стала актуальна тема толерантності, прийняття і це дуже помітно серед молоді. Тобто люди середнього віку і старші вони аж так не змінились, і серед них є і ті, які хочуть допомогти і знають, як це зробити, і навпаки. А найбільше позитивних змін все таки серед молоді.

5. Завершення інтерв'ю:

5.1. Які, на вашу думку, потрібні заходи для того, щоб покращити умови проживання та процес інтегрування людей з інвалідністю в Україні?

Це дуже складне питання, бо тут стільки всього треба зробити, що навіть не знаєш, з чого почати.. Потрібно все те, що видає держава у законах, постановах і так далі, з тих постанов і листочків, на яких вони видані, перемістити це у реальність і застосовувати всі ті пільги насправді. Потрібно розвивати інфраструктуру, рівномірно, не тільки у великих містах, у великих районах і в місцях скупчення людей. Потрібно розвивати медичну структуру, залучати іноземні інвестиції. Це найважливіші пункти, на мою думку.

5.2 Чи хотіли б ви додати ще щось до нашої розмови? Можливо, у вас є коментарі?

Ні, Дякую.

